

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Sabina Filipová

Nezletilý dědic a jeho postavení v dědickém právu

Diplomová práce

Olomouc 2023

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Nezletilý dědic a jeho postavení v dědickém právu“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje. Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 119 578 znaků včetně mezer.

V Hradci Králové dne 30. 11. 2023

Sabina Filipová

Obsah

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	4
ÚVOD	5
1 ÚVOD DO DĚDICKÉHO PRÁVA	6
1.1 ZŮSTAVITEL A POZŮSTALOST	7
1.2 DĚDICKÉ PRÁVO, DĚDICTVÍ A DĚDIC	8
1.2.1 <i>Nasciturus</i>	9
1.3 ZÁSADY DĚDICKÉHO PRÁVA	12
1.3.1 <i>Zásada zachování hodnot</i>	12
1.3.2 <i>Zásada rovnosti</i>	12
1.3.3 <i>Zásada univerzální sukcese</i>	13
1.3.4 <i>Zásada závaznosti vůle zůstavitele</i>	13
1.3.5 <i>Zásada volnosti přijmout, nebo odmítnout dědictví</i>	14
1.3.6 <i>Zásada ingerence veřejné moci</i>	14
2 HISTORICKÝ VÝVOJ POSTAVENÍ NEZLETILÉHO DĚDICE	16
2.1 ŘÍMSKÉ PRÁVO	16
2.2 OBECNÝ ZÁKONÍK OBČANSKÝ	17
2.3 NÁVRH OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU Z ROKU 1937	21
2.4 OBČANSKÝ ZÁKONÍK 1950	21
2.5 OBČANSKÝ ZÁKONÍK 1964	23
2.6 OBČANSKÝ ZÁKONÍK 2012	25
3 NEZLETILÝ DĚDIC JAKO DĚDIC NEPOMINUTELNÝ	27
3.1 SVĚŘENSKÉ NÁSTUPNICTVÍ.....	28
4 VÝHRADA SOUPISU POZŮSTALOSTI	31
5 OMEZENÍ DĚDICKÉHO PRÁVA	35
5.1 DĚDICKÁ NEZPŮSOBILOST	35
5.2 VYDĚDĚNÍ.....	37
6 NEZLETILÝ ÚČASTNÍK DĚDICKÉHO ŘÍZENÍ	39
7 NUTNOST SCHVÁLENÍ PRÁVNÍHO JEDNÁNÍ SOUDEM	43
ZÁVĚR	49
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	51
ABSTRAKT A KLÍČOVÁ SLOVA	55
ABSTRACT AND KEY WORDS	56

Seznam použitých zkratk

ABGB	Obecný zákoník občanský
BGB	Německý občanský zákoník
ČR	Česká republika
DZ	Důvodová zpráva
KC	Polský občanský zákoník
LZPS	Listina základních práv a svobod
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
OZ, Občanský zákoník	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
OZ 1937	Vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937
OZ 1950, střední kodex	Zákon č. 141/1950 Sb., Občanský zákoník
OZ 1964	Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník
Úmluva	Evropská úmluva o ochraně lidských práv
ÚV KSČ	Ústřední výbor Komunistické strany Československa
ZGB	Švýcarský občanský zákoník
ZOK	Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech
ZP	Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce
ZŘS	Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

Úvod

Právo dědické, jakožto součást soukromého práva, je jednou z oblastí, která se bez výjimek dotkne každého člověka. Ačkoliv se na první pohled může zdát, že v rámci dědického práva, resp. dědického řízení, si jsou všichni rovni, není tomu tak. Nezletilí dědicové jsou jistě méně zkušení, zpravidla zcela nezaopatření a často taktéž nedostatečně duševně zralí na to, aby chápali smysl a dopady svého jednání.

Předpisy nejen na vnitrostátní, ale i na mezinárodní úrovni proto nezletilým dědicům zajišťují specifické postavení v mnoha oblastech. To s sebou nutně přináší mnoho otázek, ať už v teoretické či praktické rovině. Těmito otázkami jsou zejména: *Jak se historicky vyvíjelo právní postavení nezletilého dědice? Chrání současná právní úprava nezletilého dědice dostatečně, aby bylo vyhověno čl. 32 LZPS? Které právní instituty jsou ve vztahu k nezletilému dědici nejvíce problematické a jaká specifika při jejich aplikaci platí?*

Diplomová práce je celkově členěna do 7 kapitol. V první kapitole se práce zabývá základními instituty dědického práva, přičemž tyto instituty přímo zkoumá ve vztahu k nezletilému dědici. Práce poté navazuje kapitolou věnující se historickému kontextu, tj. vývoji právního postavení nezletilého dědice od římského práva až po současnost. Kapitola třetí, čtvrtá a pátá se pak věnují určitým hmotněprávním institutům, které mají zvláštní vztah k nezletilému dědici. Konkrétně jde o institut nepominutelného dědice, výhrady soupisu pozůstalosti, dědické nezpůsobilosti a vydědění. Předposlední kapitola je zaměřena na procesní rovinu, tzn. na postavení nezletilého dědice v rámci dědického řízení a s tím spojená specifika. Konečně, poslední kapitola práce detailněji rozebírá nutnost schválení právního jednání nezletilého soudem, neboť tento úkon soudu je ve vztahu k nabývání dědictví nezletilým dědicem naprosto zásadní.

Hlavním cílem práce je pak shrnout problematiku nezletilých dědiců a vytvořit tak ucelený pohled na jejich postavení nejen v dědickém právu hmotném, ale i v samotném dědickém řízení. Diplomová práce čtenáři přináší komplexní vhled do problematiky právního postavení nezletilých dědiců, když zároveň detailně analyzuje specifické právní problémy, které se v praxi mohou vyskytovat. V neposlední řadě diplomová práce navrhuje legislativní změny *pro futuro*.

1 Úvod do dědického práva

Základ dědického práva je v České republice zakotven již v samotné Listině základních práv a svobod. Konkrétně se jedná o článek 11 odst. 1, větu třetí, která zní: „*Dědění se zaručuje*“. Listina základních práv a svobod tak zcela jasně deklaruje, že dědění je součástí stěžejního základního práva vlastnit majetek. Důvodová zpráva pak k původně přijímané federální LZPS, ze které je citované ustanovení převzato, hovoří takto: „*Výslovné ustanovení o tom, že se zaručuje dědění, je pojato do osnovy z důvodů tradičních a proto, aby při pojetí, z něhož osnova vychází, nebyla tato zásada ani v nejmenším sporná.*“¹ Podle Tomozska a Vomáčky je výslovné zaručení dědění rovněž reakcí na snahy komunistického režimu tento institut omezit.²

Dědění je ovšem chráněno nejen ústavními předpisy České republiky, ale i na nadnárodní úrovni. Evropský soud pro lidská práva považuje dědické právo za součást ochrany majetku, a to ve spojení s čl. 14 Evropské úmluvy o lidských právech, který obsahuje zákaz diskriminace. V rámci prostoru Rady Evropy mají tedy jednotlivé smluvní státy povinnost zajistit úpravu dědění, i když vzhledem k odlišnostem ústavních tradic jednotlivých států je zde ponechán široký prostor pro uvážení.³

Zákonnou podobu výše zmíněného základního práva najdeme v občanském zákoníku mezi absolutními majetkovými právy, tj. v části třetí a hlavě III. V paragrafovém vyjádření jde o § 1475 až § 1720 OZ. Mezi normy regulující dědické právo řadíme taktéž ustanovení § 3069 – § 3072 OZ, jež řeší tzv. intertemporální otázky. Z celkového počtu 3081 ustanovení občanského zákoníku tak dědické právo zabírá téměř 1/10, z čehož můžeme usuzovat na jeho důležitost. Hmotnou úpravu dědického práva však najdeme i v dalších předpisech, namátkou jde např. o úpravu přechodu družstevního podílu v bytovém družstvu po smrti člena družstva (§ 737 ZOK) nebo o úpravu přechodu mzdových práv zaměstnance po smrti zaměstnance (§ 328 ZP).

Mimo úpravu hmotného práva dědického nesmíme zapomínat na procesní pravidla dědického řízení, které má vzhledem k své povaze určitá specifika. Procesní normy dědického řízení jsou obsaženy zejména v zákoně č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, části

---

¹ Důvodová zpráva k ústavnímu zákonu č. 23/1991 Sb., zvláštní část.

² TOMOZSEK, Maxim, VOMÁČKA, Vojtěch. In: HUSSEINI, Faisal a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář. 1. vydání, 1. aktualizace* [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2021, čl. 11 [cit. 10. března 2023]. Dostupné z: databáze Beck-online.cz.

³ Tamtéž.

druhé, hlavě III. Jako další procesní předpis lze taktéž označit zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, kterému náleží subsidiární postavení vůči ZŘS.⁴

Obecně o dědickém právu můžeme říct, že jej tvoří soubor právních norem, které upravují přechod majetku zemřelé osoby na osoby jiné.⁵ Dědické právo tedy zajišťuje zachování majetkových hodnot zemřelého pro jeho právní nástupce, zejména pro jeho rodinné příslušníky. Mimo výše uvedené však dědické právo poskytuje mnoho institutů, díky nimž může zůstavitel rozhodnout, jak bude s jeho majetkem po jeho smrti naloženo. V rámci systematiky zařazujeme dědické právo mezi absolutní majetková práva, jelikož působí *erga omnes*, tj. vůči všem.⁶

1.1 Zůstavitel a pozůstalost

Zcela klíčovým pojmem pro dědické právo je pojem zůstavitel. Tím může být pouze fyzická osoba, která zemřela, přičemž jmění této osoby je projednáno v rámci pozůstalostního řízení. Zákon nicméně používá pojem zůstavitel širěji, když tímto označuje i člověka, který např. pořizuje závěť, odkaz nebo je jednou ze stran dědické smlouvy.

Pozůstalost je dalším z pojmů, které jsou důležité pro správné pochopení dědického práva. Pozůstalost zákon chápe jako „*celé jmění zůstavitele, kromě práv a povinností vázaných výlučně na jeho osobu, ledaže byly jako dluh uznány nebo uplatněny u orgánu veřejné moci.*“⁷ Jměním je ve smyslu ust. § 495 OZ souhrn veškerého majetku a dluhů osoby. Jmění tedy jednoduše řečeno tvoří veškerá aktiva a pasiva, která osoba nabyla.

Zákonodárce však za účelem vyloučení veškerých pochybností cítil potřebu upřesnit, co vše spadá do aktiv a pasiv pozůstalosti i v zákoně o zvláštních řízeních soudních, který upravuje dědické řízení, přičemž tak učinil v ust. § 171 ZŘS. Toto ustanovení v prvním odstavci definuje aktiva pozůstalosti jako majetek zůstavitele, který vlastnil v den své smrti, dále pohledávky a majetková práva, která vznikla až po smrti zůstavitele, avšak mají původ v právních skutečnostech, jež nastaly za jeho života a která by mu patřila, kdyby nezemřel, a konečně i právo na vypořádání společného jmění za předpokladu, že takové jmění bylo zrušeno, zaniklo nebo bylo zúženo, avšak dosud nebylo vypořádáno. Pasiva pozůstalosti jsou konkretizována v odstavci 2 zmíněného ustanovení tak, že je tvoří dluhy zůstavitele, které měl v době smrti a dluhy, které mají původ v právních skutečnostech, z nichž by zůstavitel měl

⁴ § 1 odst. 3 ZŘS: „Nestanoví-li tento zákon jinak, použije se občanský soudní řád.“

⁵ ŠEŠINA, Martin a kol. *Dědické právo. Praktická příručka*. Praha: Leges, 2019, s. XI.

⁶ CHALUPA, Ivan a kol. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 1.

⁷ § 1475 odst. 2 OZ.

plnit, kdyby mu v tom nezabránila jeho smrt. Dále sem spadají náklady pohřbu, náklady některých osob na zaopatření a další dluhy, které vznikly po smrti zůstavitele a o nichž zákon stanoví, že je hradí dědici zůstavitele nebo že se hradí z pozůstalosti, anebo že jsou pasivem pozůstalosti.

Veškerá aktiva a pasiva, která byla shora popsána, tak mají být předmětem pozůstalostního řízení před notářem. Do pozůstalosti nicméně budou spadat i ta aktiva a pasiva, která nebyla předmětem pozůstalostního řízení (např. z důvodu jejich záměrného neuvedení či nevědomosti o nich).⁸ Dále je ve vztahu k pozůstalosti nutné zmínit i to, že zákon určuje řadu případů, kdy určitý majetek není součástí pozůstalosti a k jeho přechodu tedy nedojde v rámci pozůstalostního řízení, nýbrž jiným způsobem. Jako příklad lze uvést plnění z pojistné události, kdy toto plnění nabývá osoba obmyšlená, případně osoby další,⁹ nebo přechod nájmu bytu na člena nájemcovy domácnosti, který ke dni smrti nájemce v bytě žil a nedisponuje vlastním bytem.¹⁰

1.2 Dědické právo, dědictví a dědic

Dědickým právem se nerozumí pouze obecně soubor právních norem upravujících přechod majetku zůstavitele na další osoby, ale podle § 1475 odst. 1 OZ jím lze chápat i „*právo na pozůstalost nebo na poměrný podíl z ní*.“ O právo na pozůstalost půjde v situaci, kdy je zde pouze jediný dědic, v opačném případě dědicům vzniká právo na poměrný podíl z pozůstalosti.¹¹ Dědické právo dle § 1479 OZ vzniká smrtí zůstavitele, tento okamžik lze označit za tzv. dědický nápad či delaci.¹²

Dědictvím je dle § 1475 odst. 3 OZ „*pozůstalost ve vztahu k dědici*.“ Jinak řečeno, dědictvím je to, co danému dědici skutečně připadne po skončení řízení o pozůstalosti.¹³ Rozsah takového dědictví je určen usnesením potvrzujícím nabytí dědictví, které vydává notář jakožto soudní komisař ve zmíněném řízení.¹⁴

---

⁸ ŠEŠINA, Martin a kol. *Dědické právo. Praktická příručka*. Praha: Leges, 2019, s. 11.

⁹ § 2829 OZ.

¹⁰ § 2279 OZ.

¹¹ ŠEŠINA, Martin a kol. *Dědické právo. Praktická příručka*. Praha: Leges, 2019, s. 9.

¹² CHALUPA, Ivan a kol. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 3.

¹³ ŠEŠINA, Martin a kol. *Dědické právo. Praktická příručka*. Praha: Leges, 2019, s. 17.

¹⁴ § 185 ZŘS.

Konečně samotný pojem dědic je definován, stejně jako pojem dědictví, v ustanovení §1475 odst. 3 OZ, přičemž tento stanoví, že dědicem je ten, „komu náleží dědické právo.“ Dědicem přitom může být osoba fyzická i právnická. U právnických osob § 1478 OZ stanoví, že dědicem může být i neexistující právnická osoba za předpokladu, že vznikne do jednoho roku od smrti zůstavitele. Pro účely této diplomové práce má nicméně stěžejní význam pouze fyzická osoba, která se ocitá v postavení dědice. Ta má sice dle § 23 OZ právní osobnost, tj. způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti, od narození až do okamžiku smrti, avšak je nutné zohlednit úpravu obsaženou v § 25 OZ, který stanoví, že „Na počaté dítě se hledí jako na již narozené, pokud to vyhovuje jeho zájmům. Má se za to, že se dítě narodilo živé. Nenarodí-li se však živé, hledí se na ně, jako by nikdy nebylo.“

1.2.1 Nasciturus

Výše citované ustanovení má zcela zásadní význam pro dědění počaté, ale dosud nenarozené osoby (tzv. *nascitura*). *Nasciturus* obecně může být subjektem takových práv a povinností, jejichž nabytí vyhovuje jeho zájmům. Zájem *nascitura* se přitom posuzuje objektivně, a to analogicky jako „zájem dítěte.“ Rozhodující tedy bude, zda je při celkovém zhodnocení (zejména z hospodářského hlediska) nabytí práv a povinností pro *nascitura* výhodné, či nikoliv. Podle Melzera je základním důsledkem výše uvedeného to, že *nasciturus* může být účastníkem pozůstalostního řízení a jako dědic může nabýt dědictví, i když nepůjde za dané situace jen o právní výhodu.¹⁵ Problematický může být nicméně případ, kdy je dědictví předlužené, a jeho nabytí pro *nascitura* tedy nepředstavuje ani hospodářskou výhodu.¹⁶ Obdobné stanovisko zaujímá i Čuhelová, která tvrdí, že předlužené dědictví zpravidla nebude vyhovovat zájmům *nascitura*.¹⁷

S výše uvedeným nelze nesouhlasit. V případě, že bude *nasciturus* v postavení možného dědice, je třeba vždy komplexně posoudit, zdali je nabytí dědictví v souladu se zájmy konkrétního *nascitura* či nikoliv, a to jak z právního, tak z hospodářského hlediska.

V praxi však může být větším problémem právě určení okamžiku početí dítěte. Biologicky chápeme početí dítěte jako „okamžik, kdy je ženské vajíčko (ženská zárodečná

---

¹⁵ Pojem „jen právní výhoda“ je třeba chápat tak, že subjektu daného právního jednání nevznikají z tohoto jednání žádné povinnosti. DOLEŽAL, Adam a kol. In: MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník – velký komentář*. Svazek I. § 1-117. Praha: Leges, 2013, s 323.

¹⁶ DOLEŽAL, Adam a kol. In: MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník – velký komentář*. Svazek I. § 1–117. Praha: Leges, 2013, s. 323-324.

¹⁷ ČUHELOVÁ, Kateřina. In: PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání (2. aktualizace) [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2023, § 25 [cit. 30. března 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

buňka), které se uvolní z jednoho z vaječnicků a je zachyceno fimbriemi na konci vejcovodu a vtaženo dovnitř, oplozeno spermií (mužskou zárodečnou buňkou). Spermie, která vnikla do vajíčka, ztratí svůj bičík, splyne s vajíčkem a vytvoří s ním jedinou buňku – zygotu.“¹⁸ Právní řád nám ovšem okamžik početí nijak nedefinuje, a tak zůstává sporné, kterým okamžikem dochází k početí i z pohledu práva.

Přístupy k právnímu pojetí početí se tedy různí. První přístup považuje za rozhodující okamžik spojení buněčného jádra vajíčka a spermie bez ohledu na to, zda k tomu došlo v těle ženy, nebo mimo něj. Druhý přístup početí člověka spojuje teprve s okamžikem nidace, tj. uhníždění oplodněného vajíčka v děloze ženy. V neposlední řadě se v souvislosti s umělým oplodněním objevuje i přístup, dle kterého dochází k početí okamžikem zasazení vajíčka do dělohy ženy.¹⁹

Určení okamžiku početí dítěte hraje velmi významnou roli z hlediska dědění. Čuhelová²⁰ a Dobrovolná²¹ se shodují na tom, že pokud vyjdeme ze zásady stanovené v čl. 6 odst. 1 LZPS, tedy že „*Lidský život je hoden ochrany již před narozením,*“ je třeba, aby byl *nasciturus* chráněn od nejranějšího embryonálního stádia, a proto by již oplodněné vajíčko podle jejich názoru mělo mít možnost dědit jakožto *nasciturus*. Takovýto výklad se sice na první pohled jeví jako nejlépe vyhovující, nese s sebou ovšem velmi negativní důsledky pro praxi.

Předně je třeba upozornit na to, že při asistované reprodukci může být vajíčko oplodněno mimo tělo ženy v laboratorním prostředí. Zde následně probíhá kultivace embrya, a to je teprve poté zavedeno do dělohy ženy. Není žádnou výjimkou, ale spíše běžnou praxí, že dochází k oplození většího počtu vajíček, přičemž nevyužitá embrya mohou být zmrazena a uchována pro případné opakování procesu umělého oplodnění.

V praxi by pak při řešení navrženém Čuhelovou a Dobrovolnou muselo nutně docházet k tomu, že by soudní komisař byl povinen jednat se všemi oplodněnými zmraženými vajíčky

---

¹⁸ DOLEŽAL, Adam a kol. MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník – velký komentář*. Svazek I. § 1–117. Praha: Leges, 2013, s. 322.

¹⁹ DOBROVOLNÁ, Eva. In: LAVICKÝ, Petr. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 2. vydání [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2022, § 25 [cit. 30. března 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

²⁰ ČUHELOVÁ, Kateřina. In: PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání (2. aktualizace) [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2023, § 25 [cit. 30. března 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

²¹ DOBROVOLNÁ, Eva. In: LAVICKÝ, Petr. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 2. vydání [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2022, § 25 [cit. 30. března 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

jako s potenciálními dědici v dědickém řízení. Takovýto postup se nicméně s ohledem na princip právní jistoty a obecný požadavek racionality právní úpravy jeví jako naprosto absurdní. Ke stejným závěrům dochází např. Palásek, který svou argumentaci opírá i o rozhodnutí Nejvyššího soudu Rakouska ze dne 16. prosince 1996, sp. zn. 1 Ob 2259/96d: „...je však možné se přiklonit k přílehlavé argumentaci použité OGH, spočívající ve sledování primárního účelu ochrany práv nascitura, kterým je zajištění ochrany práv člověka, jehož narození je důvodně očekáváno v určitém racionálním časovém horizontu. Pokud tedy v době smrti zůstavitele sice existují oplodněná vajíčka, která lze obecně považovat za již počaté dítě, nicméně jejich narození, jakožto další zákonný předpoklad vzniku podmíněné právní osobnosti, je v nedohlednu, nemůže těmto být poskytnuta ochrana podle § 25 ObčZ na úkor práv dalších zúčastněných osob. K jejich dědickým právům by tudíž nemělo být přihlíženo a v dědickém řízení by mělo být dále pokračováno.“²²

Zajímavé je i srovnání se sousedními státy, jelikož Německo ani Polsko na rozdíl od Česka a Rakouska (§ 22 ABGB) podobnou koncepci nabývání práv *nasciturem* ve svých občanských kodexech obecně upravenou nemají. Německý BGB v ust. § 1 stanoví, že „Způsobilost k právům člověka vzniká narozením.“ a polský KC zase v čl. 8 § 1, že „Každý člověk má právní osobnost od okamžiku narození.“ Ani jeden právní řád tak neobsahuje žádnou obecnou úpravu týkající se možnosti nabývání práv a povinností *nasciturem*, ovšem ve speciálních pravidlech takovou možnost najdeme, a to právě i u dědění (čl. 927 § 2 KC, § 1923 odst. 2 BGB).²³

Neméně problematickým aspektem bude jistě i pravidlo obsažené v ust. § 25 OZ. Toto stanoví vyvratitelnou domněnku narození živého dítěte. Domněnka přitom bude hrát klíčovou roli v případě dědění a při řešení sporů vyplývajících z dědického řízení, neboť za situace, kdy se dítě nenarodí živé, nastupuje fikce, že takové dítě nikdy nebylo a nemohlo by tedy ani dědit. Zákonem stanovená vyvratitelná domněnka znamená v praxi to, že důkazní břemeno bude v případném soudním řízení ležet na té straně, která se bude dovolávat toho, že se dítě nenarodilo živé. Obecně je dle Melzera třeba vycházet ze zásady *in dubio pro vita*, tzn. v případě pochybností bude dítě k okamžiku porodu považováno za živé. Jednoznačnou

---

²² PALÁSEK, Milan. Vybrané aspekty dědické (ne)způsobilosti ve vztahu k nezletilému dítěti. *Právní rozhledy* [online databáze], 2019, č. 12 [cit. 30. března 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

²³ DOLEŽAL, Adam a kol. In: MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník – velký komentář*. Svazek I. § 1–117. Praha: Leges, 2013, s. 322-325.

hranici mezi životem a smrtí totiž ani na základě dnešních vědeckých poznatků nelze s jistotou určit.²⁴

1.3 Zásady dědického práva

1.3.1 Zásada zachování hodnot

Zásada zachování hodnot představuje zcela základní zásadu dědického práva, jejíž význam spočívá v tom, že hodnoty, jež byly vybudovány předchozími generacemi mají přecházet na ty následující. Projevem této zásady je maximální snaha zákonodárce vedoucí k tomu, aby jmění zůstavitele primárně „přešlo do rukou“ jeho potomků.²⁵ Za tímto účelem jsou konstruovány dědické třídy, podle kterých mají právě např. děti zůstavitele přednost před jeho dalšími příbuznými.

1.3.2 Zásada rovnosti

Lidé jsou si dle čl. 1 LZPS „rovni v důstojnosti i v právech.“ Tato zásada se projevuje i v právu dědickém mimo jiné tím, že se nijak neliší práva manželských a nemanželských dětí, což je ostatně taktéž zakotveno v samotné Listině základních práv a svobod v čl. 32 odst. 3.²⁶ Článek 32 LZPS je pro zásadu rovnosti velice významný zejména i s přihlédnutím k tématu této diplomové práce, neboť odst. 1, věta druhá citovaného článku vyzdvihuje zvláštní ochranu dětí a mladistvých.²⁷

Dítětem se dle citovaného článku v souladu s Úmluvou o právech dítěte přitom nerozumí obecně osoba, která je potomkem v linii přímé, ale osoba mladší 18 let, tj. před dosažením zletilosti, mladistvým pak osoba od 15. do 18. roku věku.²⁸ Tato ochrana vychází jak z přirozené zranitelnosti a nezkušenosti nezletilých osob, tak z jejich neschopnosti se uživit.²⁹ Její projev v dědickém právu najdeme např. v ust. § 1643 odst. 2 OZ, který stanoví, že „*Je-li nepominutelný dědic nezletilý, musí se mu dostat alespoň tolik, kolik činí tři čtvrtiny*

---

²⁴ DOLEŽAL, Adam a kol. In: MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník – velký komentář*. Svazek I. § 1–117. Praha: Leges, 2013, s. 324-325.

²⁵ CHALUPA, Ivan a kol. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 8.

²⁶ „*Děti narozené v manželství i mimo ně mají stejná práva.*“

²⁷ „*Zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena.*“

²⁸ PEKAŘOVÁ, Lenka. In: HUSSEINI, Faisal a kol. *Listina základních práv a svobod*. Komentář. 1. vydání, 1. aktualizace [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2021, čl. 32 [cit. 10. března 2023]. Dostupné z: databáze Beck-online.cz.

²⁹ Tamtéž.

jeho zákonného dědického podílu,“ nebo v ust. § 898 OZ, který vyžaduje souhlas soudu k určitými právními jednáními dítěte, mezi kterými nechybí např. odmítnutí dědictví.

Vyšší ochrana nezletilých napříč celým právním řádem přitom nevybočuje ze zásady rovnosti lidí. Dle názoru Ústavního soudu vyjádřeného v nálezu ze dne 28. 3. 2006, sp. zn. Pl. ÚS 42/03, totiž nelze rovnost lidí posuzovat výlučně formálními hledisky: „*Není pochyb o tom, že úlohou zákonodárce je zajistit při tvorbě právního řádu všem adresátům právních norem formální rovnost, avšak s ohledem na skutečnost, že v reálném světě přírody i společnosti existuje z řady důvodů faktická nerovnost, musí zákonodárce v odůvodněných případech zvažovat i případy normativního zakotvení nerovnosti, která například odstraní faktickou nerovnost nebo jiný handicap.*“

Princip rovného zacházení lze tak nejlépe vystihnout zásadou odlišného zacházení s odlišnými a stejného zacházení se stejnými.³⁰ Tento přístup potvrdil ve své judikatuře nejen Evropský soud pro lidská práva,³¹ ale i Ústavní soud: „*stejně nesmí být upravováno libovolně nestejně, avšak zároveň nestejně nesmí být upravováno libovolně stejně*“³²

1.3.3 Zásada univerzální sukcese

Zásada univerzální sukcese znamená, že dědic se stává právním nástupcem zůstavitele a vstupuje na jeho místo, tedy dědic nabývá veškerá práva a povinnosti zůstavitele, které nezanikly jeho smrtí nebo u nichž není zakotven zvláštní režim právního nástupnictví. Tato zásada vychází ze zásady římského práva *semel heres, semper heres* (jednou dědicem, navždy dědicem).³³ Prakticky se tato zásada projevuje zejména tím, že dědic si nemůže vybrat, zdali nabude pouze aktiva či pasiva zůstavitele, avšak nabývá jmění jako takové. K doplnění je pak třeba uvést, že zásada singulární sukcese, tedy vstup pouze do určitých práv zůstavitele, se objevuje např. u odkazu.

1.3.4 Zásada závaznosti vůle zůstavitele

Zásada závaznosti vůle zůstavitele je vyjádřena v ust. § 1494 odst. 2 OZ, které stanoví, že „*Závěť je třeba vyložit tak, aby bylo co nejvíce vyhověno vůli zůstavitele. Slova použitá*

---

³⁰ BARTOŇ, Michal. In: HUSSEINI, Faisal a kol. *Listina základních práv a svobod*. Komentář. 1. vydání, 1. aktualizace [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2021, čl. 1 [cit. 10. března 2023]. Dostupné z: databáze Beck-online.cz.

³¹ Například ESLP 65731/01 65900/01, Stec a další proti Spojenému království, či ESLP 34369/97, Thlimmenos proti Řecku.

³² Nález Ústavního soudu ze dne 11. června 2003, sp. zn. Pl. ÚS 11/02 (N 87/30 SbNU 309).

³³ CHALUPA, Ivan a kol. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 9.

v závěti se vykládají podle jejich obvyklého významu, ledaže se prokáže, že si zůstavitel navykl spojovat s určitými výrazy zvláštní, sobě vlastní smysl.“ Podle Šešiny jde o zcela zásadní obrat od předchozí právní úpravy účinné do 31. 12. 2013, jelikož do tohoto data nebyla vůle zůstavitele nikterak rozhodující a dědici nebyli vázáni rozdělením majetku dle přání zůstavitele. Zůstavitelova vůle také např. podle § 478 OZ 1964 neměla právní účinky co do podmínek připojených k závěti.³⁴

Aktuálně platná a účinná úprava tedy preferuje maximální naplnění zůstavitelovy vůle za předpokladu splnění určitých zákonných podmínek. Těmito podmínkami je např. přítomnost vůle jednající osoby (§ 551 OZ), vážnost této vůle (§ 552 OZ), nerozpornost s dobrými mravy nebo zákonem (§ 547 OZ), srozumitelnost a určitost (§ 553 odst. 1 OZ) apod. Vůle zůstavitele je ve vztahu k nezletilému omezena v případě, kdy je nezletilý zároveň dědicem nepominutelným, a to v tom smyslu, že mu budou navzdory odlišné vůli zůstavitele vždy náležet alespoň $\frac{3}{4}$ zákonného dědického podílu.³⁵

1.3.5 Zásada volnosti přijmout, nebo odmítnout dědictví

Ačkoliv v dědickém právu dominuje zásada univerzální sukcese, neznamená to, že by dědic neměl právo dědictví odmítnout. Tato zásada je zakotvena v ust. § 1485 OZ, přičemž ve vztahu k nezletilému dědici je nezbytné mít na paměti, že k odmítnutí dědictví, které za dítě činí jeho zástupce, se vyžaduje souhlas soudu dle § 898 odst. 2 písm. c) OZ. Tomuto ustanovení bude věnována zvláštní pozornost v sedmé kapitole.

1.3.6 Zásada ingerence veřejné moci

K nabytí dědického práva dochází okamžikem smrti zůstavitele (§ 1479 OZ), avšak k samotnému nabytí dědictví dochází až právní mocí usnesení, kterým se potvrzuje nabytí dědictví, a to zpětně ke dni úmrtí zůstavitele (§ 1670 OZ ve spojení s § 185 ZŘS). Výjimečně může dojít k nabytí dědictví i později, a to např. v případě, kdy zůstavitel ve své poslední vůli stanoví pro nabytí dědictví podmínku, přičemž ke splnění takové podmínky dojde následným dědicem až za několik let.³⁶ Ingerence veřejné moci v rámci dědického práva se tedy projevuje

---

³⁴ ŠEŠINA, Martin a kol. *Dědické právo. Praktická příručka*. Praha: Leges, 2019, s. 478.

³⁵ § 1643 odst. 2 OZ.

³⁶ MUZIKÁŘ, Martin. In: PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání (2. aktualizace) [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2023, § 1479 [cit. 20. března 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

tím, že soud za účelem potvrzení dědictví vede řízení o pozůstalosti, ve kterém pověří notáře jako soudního komisaře k provedení všech nezbytných úkonů.³⁷

Dále tato zásada zajišťuje, že se pozůstalostní řízení zahajuje z úřední povinnosti, každá pozůstalost bude projednána v rámci řízení o pozůstalosti a o každé pozůstalosti bude meritorně rozhodnuto.³⁸ Rozhodnutí ovšem nemá konstitutivní charakter, avšak je pouze deklarací toho, kdo je dědicem. Praktický dopad tohoto najdeme např. v možnosti zrušení takového rozhodnutí dle § 189 odst. 2 ZŘS, dle kterého *„Tomu, kdo nebyl účastníkem jako dědic v době vydání rozhodnutí o pozůstalosti, nebrání právní moc rozhodnutí o pozůstalosti v tom, aby se svého práva k pozůstalosti domáhal žalobou.“*

---

³⁷ CHALUPA, Ivan a kol. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 10.

³⁸ KLIČKA, Ondřej. In: PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání (2. aktualizace) [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2023, § 1670 [cit. 20. března 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

2 Historický vývoj postavení nezletilého dědice

2.1 Římské právo

Římské dědické právo bylo na rozdíl od jiných historických právních řádů založeno jak na intestátní, tj. zákonné dědické posloupnosti, tak na testamentární posloupnosti, tj. posloupnosti, kterou určuje zůstavitel ve své poslední vůli. Přitom je již ze Zákona 12 desek zcela zřejmé, že testamentární posloupnost má, stejně jako dnes, vždy přednost a teprve v případě, kdy není zůstavitelem stanoven jeho dědic, přichází na řadu zákonná pravidla. Dědické právo ve starověkém Římě bylo taktéž založeno na tzv. univerzální sukcesi, tedy pravidlu, že na dědice přechází nejen zůstavitelova aktiva, nýbrž i pasiva. Dědic přitom nastupoval na místo zůstavitele v tom smyslu, že odpovídal za všechny závazky, jejichž subjektem byl zůstavitel, a to i v případě, kdy by byl nucen zmenšit svůj vlastní majetek. Jedinou výjimku tvořily závazky, jež měly osobní povahu.³⁹

Římské právo rozlišovalo linii posloupnosti civilní a pretorskou, přičemž každá z nich tvořila posloupnost testamentární a intestátní. Rozdíl mezi těmito posloupnostmi záležel v tom, že pretorská posloupnost byla zpočátku pouze majetkového rázu, kdežto posloupnost civilní počítala i s přechodem práv a povinností nemajetkové povahy (např. povinnost konat rodinné oběti).⁴⁰

Co se týče hlediska věku, římské právo nečinilo mezi dědici žádné rozdíly. Obecně byl člověk podle Římanů do 7 let dítětem a dítě nemohlo činit právní či protiprávní jednání. Jeho vůle totiž byla podle Římanů tak bezvýznamná, že se na ni neměl vůbec brát ohled. To ovšem neznamenalo, že dítě nemohlo nabývat majetek, tedy i dědit. Pouze pokud dítě chtělo nakládat se svým dědictvím, muselo být zastoupeno svým otcem nebo poručníkem v případě, že dítě nemělo otce.⁴¹

Římské právo dále rozlišovalo tzv. *impuberes infantia maiores*, tedy „nedospělé staršího než dítě“, což byla osoba, která již nebyla dítětem, ale stále nedosáhla věku potřebného k dosažení dospělosti. Dospělosti bylo přitom dosaženo fyzickou zralostí, která se zpočátku zjišťovala tělesným ohledáním. Teprve v dobách císařství se napevno stanovila hranice 12 let

---

³⁹ KINCL, Jaromír. a kol. *Římské právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 266-267.

⁴⁰ Tamtéž, s. 267-268.

⁴¹ Tamtéž, s. 76.

pro ženy a 14 let pro muže. Nicméně i taková osoba byla stále omezena v nakládání se svým majetkem, tedy i dědictvím.⁴²

Osoby dospělé pak byly do 2. století před Kristem všechny osoby, které dosáhly požadovaného věku. Na konci tohoto století byl ovšem přijat Plaetoriův zákon, který stanovil, že dospělý do 25. roku věku je nezletilec. Takovou osobu bylo třeba více chránit právě z důvodu životních nezkušeností. Zákon tak chránil nezletilce především před právním jednáním, které mělo za cíl nezletilce podvést či ho poškozovat.⁴³

V Římském právu bylo z hlediska způsobilosti dědění potřebné, aby byl dědic římským občanem a existoval alespoň jako tzv. *nasciturus*.⁴⁴ Omezení pro nezletilé, resp. nedospělé, v rámci dědického práva Římané zavedli pouze v oblasti aktivní testamentární způsobilost, tj. způsobilosti pořizovat poslední vůli. Nedospělci tak například spolu s otroky, osobami cizího práva nebo duševně chorými nemohli pořizovat závěť a rozhodnout o osudu svého majetku po své smrti.⁴⁵ Jiné postavení v dědickém právu Římští nedospělci neměli, a to ani z hlediska výše povinného dílu, na který měli právo jako případní nepominutelní dědici.⁴⁶

Mimo výše zmíněné je taktéž důležité zdůraznit, ač se to netýkalo pouze dětí nezletilých, že v dobách římského práva se rozlišovalo mezi potomky manželskými a nemanželskými. Nemanželské dítě totiž po svém otci původně vůbec nedědilo. Jelikož se však v pozdější době rodilo čím dál více dětí v tzv. konkubinátu, dostalo se těmto dětem (tzv. *liberi naturales*) v justiniánském právu mimořádného dědického práva k šestině pozůstalosti otce, avšak pouze v případě, kdy otec po sobě nezanechal manželské potomky a ani manželku.⁴⁷

2.2 Obecný zákoník občanský

Obecný zákoník občanský byl na území dnešní České republiky hlavním občanskoprávním předpisem mezi lety 1812-1950, kdy byl přijat první občanský zákoník pro celé Československo.⁴⁸ Úprava dědického práva se v ABGB nacházela v dílu druhém, oddílu prvním, hlavně osmé až hlavně patnácté. V paragrafovém vyjádření pak šlo o ustanovení

---

⁴² KINCL, Jaromír. a kol. *Římské právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 76.

⁴³ Tamtéž, s. 77.

⁴⁴ Tamtéž, s. 270.

⁴⁵ Tamtéž, s. 286.

⁴⁶ Tamtéž, s. 291.

⁴⁷ MIČÁNEK, Jan. *Právní postavení nemanželských dětí v ČSR*. Brno: Společnost pro mezinárodní právní ochranu mládeže v ČSR, 1947, s. 25.

⁴⁸ BÍLEK, P., ŠEŠINA, M. *Dědické právo v předpisech let 1925-2001. Zákony s poznámkami*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 3.

§ 531 - § 824. Již z tohoto je patrné, že šlo o komplexní úpravu dědického práva, která je co do počtu ustanovení srovnatelná s dnešní úpravou. Celková nadčasovost tohoto právního předpisu je taktéž zřejmá z toho, že na území dnešní České republiky vydržel v platnosti a účinnosti po několik desetiletí. Pro účely diplomové práce jsou níže citována ustanovení ABGB vždy v původním znění, pokud není uvedeno jinak.

ABGB, jakožto moderní právní předpis, již ve svém tehdejší znění znal instituty jako zřeknutí se dědického práva, vydědění, dědickou smlouvu, právo přírůstku, obecné náhradnictví, svěrenské náhradnictví, odkaz, závěť, darování pro případ smrti, správu pozůstalosti, povinný díl a mnohé další.⁴⁹

Stejně jako římské právo, ani ABGB nerozlišoval u práva na povinný díl, tedy u tzv. nepominutelných dědiců, zdali je takový nepominutelný dědic nezletilý či nikoliv. Pokud se jednalo o děti zůstavitele (nepominutelnými dědici však mohli být za účinnosti ABGB i rodiče či prarodiče zůstavitele),⁵⁰ činil dle § 765 ABGB nárok každého dítěte polovinu toho, co by připadlo dítěti při dědické posloupnosti podle zákona.⁵¹ Rozdíl byl však v uplatňování práva na povinný díl. Pokud bylo totiž právo na povinný díl uplatněno zletilým a plně svéprávným nepominutelným dědicem, měl být tento nepominutelný dědic s tímto nárokem odkázán do sporného civilního řízení. Věc se tedy neřešila v rámci projednání pozůstalosti.⁵²

ABGB sice neobsahoval celistvou úpravu svéprávnosti, avšak v jeho § 21 bylo uvedeno, že: *„Kdož pro nedostatek let, pro duševní vadu nebo jiné poměry nejsou způsobilí sami své záležitosti řádně spravovati, jsou pod zvláštní ochranou zákonů. Sem náležejí: děti, které ještě nedokonaly roku sedmého; nedospělci, kteří ještě nedokonali roku čtrnáctého; nezletilci, kteří ještě nedokonali roku dvacátého čtvrtého svého života; pak: zuřiví, šílení a blbí, kteří jsou užívání svého rozumu buď zcela zbaveni, neb alespoň nejsou s to poznati následky svých činů; rovněž ti, jimž, jakožto osobám prohlášeným za marnotratníky, soudce zakázal další správu*

---

⁴⁹ BÍLEK, Petr, ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo v předpisech let 1925-2001. Zákony s poznámkami*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 5-22.

⁵⁰ § 762 ABGB: *„Osobami, na něž zůstavitel v posledním pořízení musí dědickým dílem pamatovati, jsou jeho děti a, není-li jich, jeho rodiče.“*; § 763 ABGB: *„Názvem děti rozumějí se podle obecného pravidla (§ 42) také vnuci a pravnuci, názvem rodiče všichni dědové a báby. Není rozdílu mezi mužským a ženským pohlavím, mezi manželským a nemanželským zrozením, jakmile by pro tyto osoby vzniklo právo a pořadí zákonné posloupnosti dědické.“*

⁵¹ § 765 ABGB: *„Jako povinný díl určuje zákon pro každé dítě polovinu toho, co by mu připadlo při dědické posloupnosti podle zákona.“*

⁵² BÍLEK, Petr, ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo v předpisech let 1925-2001. Zákony s poznámkami*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 13.

jejich jmění; konečně nepřítomní a obce.“ Citované ustanovení tedy negativně vymezilo, kdo je osobou nesvéprávnou, resp. osobou, která požívá zvláštní ochranu zákonů.

Ačkoliv ABGB ve svém textu pojem svéprávnosti neznal, teorie občanského práva používala tento pojem pro vymezení osob, které byly způsobilé k právním činům. Způsobilost fyzické osoby se totiž dle nauky dělila na způsobilost k právům a k právním činům. Svěprávnost se pak nabývala dosažením určitého věku (tj. zletilostí) a duševním zdravím. Za nezletilé byly přitom od roku 1811 považovány osoby, které nedovršily věku 24. let. Až v roce 1919 byla novelou ABGB snížena tato hranice na 21 let.⁵³

Význam rozlišování nezletilých osob na děti (do 7. roku věku), nedospělce (do 14. roku věku) a nezletilé podle výše citovaného ustanovení mělo v dědickém právu význam z hlediska pořizování poslední vůle. § 569 ABGB totiž stanovil, že: *„Nedospělí nejsou způsobilí pořizovati. Nezletilí, kteří nedokončili ještě osmnáctého roku, mohou pořizovati jen ústně před soudem. Soud musí se snažiti, aby se přiměřeným šetřením přesvědčil, že projev poslední vůle stal se svobodně a s rozvahou. O pořizení sepíše se zápis a k němu se připojí, co šetřením vyšlo najevo. Po dokončení osmnáctého roku lze pořizovati bez jakéhokoliv omezení.*“ Věková hranice pro způsobilost pořizování závěti tedy v dobách účinnosti ABGB na území dnešní České republiky činila 14 let v případě pořizování závěti ústně před soudem a 18 let již bez omezení.

Co se týče nabývání dědictví a nakládání s ním, důležitým institutem s tímto souvisejícím byla v ABGB tzv. moc otcovská, s níž byla spojena práva, která příslušela výhradně otci.⁵⁴ Jedním z projevů otcovské moci pak bylo i to, že ačkoliv dítě nabývalo majetek do svého výlučného vlastnictví, otci náležela správa celého jmění dítěte (§ 149 ABGB). § 152 ABGB pak stanovil, že *„Děti v otcovské moci nemohou se platně zavazovati bez otcova přivolení, daného výslovně neb aspoň mlčky. Na takové závazky vztahuje se vůbec to, co je v nejbližší hlavě ustanoveno o závazcích nezletilců, jsoucích pod poručenstvím. Otec je také povinen své nezletilé děti zastupovat.*“ K nabytí dědictví tedy musel dát souhlas vždy otec nezletilého. V případě, že zde nebyl otec, který by vykonával moc otcovskou, náleželo toto právo poručníkovi, případně opatrovníkovi.⁵⁵

---

⁵³ ROUČEK, František., SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Díl 1, (§§ 1 až 284). Praha: V. Linhart, 1935, s. 209-210.

⁵⁴ § 147 ABGB: „Práva, která přísluší zvláště otci jako hlavě rodiny, jsou mocí otcovskou.“

⁵⁵ § 187 ABGB: „Osobám, které nepožívají otcovské péče a které jsou ještě nezletilé nebo z jiného důvodu nezpůsobilé, aby své záležitosti samy obstarávaly, poskytují zákony zvláštní ochrany pomocí poručníka nebo opatrovníka.“

Stejně jako v případě práva římského, i za účinnosti Obecného zákoníku občanského se rozlišovalo mezi dětmi manželskými a nemanželskými. Toto rozlišování pak mělo dopad i na dědění, jelikož § 754 ABGB stanovil, že: *„Vzhledem k matce mají nemanželské děti při zákonné dědické posloupnosti ke jmění volně zděditelnému stejná práva s manželskými. K pozůstalosti otcově a otcových příbuzných, pak matčiných rodičů, děda a báby a ostatních příbuzných nepřísluší nemanželským dětem zákonná dědická posloupnost.“* Na rozdíl od římského práva však ABGB nepřevzal úpravu ohledně nároku jedné šestiny pozůstalosti pro nemanželské dítě.

Nicméně i tak ABGB alespoň částečně chránil nemanželské děti. Ustanovení § 171 ABGB ve svém původním znění totiž stanovilo, že závazek živit a zaopatřit nemanželské dítě přechází na dědice rodičů. Nemanželské dítě, zejména to nezletilé, tak bylo díky tomuto ustanovení chráněno alespoň co se týče výživy a zaopatření. Zajímavé ovšem je, že citované ustanovení prošlo v roce 1914 novelizací, přičemž po této novele závazek nepřecházel na dědice obou rodičů, ale pouze na dědice otce. Ač by se mohlo zdát, že tato změna přispěla ke zhoršení ochrany nemanželského dítěte, výše uvedenou novelou došlo také k rozšíření § 171 ABGB o další odstavce tohoto znění: *„Bylo-li otcovství otcem uznáno nebo soudně zjištěno, mohou nemanželské děti, které v čas úmrtí otcova v jeho domě jsou ošetřovány a vychovávány, ošetřování a výchovu až do té doby, kdy samy budou moci se vyživovati, i na dále touž měrou jako doposud požadovati, nikoli však ve větším rozsahu, než se toho podle pozůstalého jmění manželským dětem může dostati.“*

ABGB znal dále institut tzv. legitimace nemanželských dětí, který umožňoval, aby se nemanželské děti staly dětmi manželskými. Úprava této legitimace se nacházela v ust. § 160 – § 162 ABGB a mohla být učiněna třemi způsoby:

- a) zánikem překážky manželství nebo nezaviněnou nevědomostí manželů o takové překážce,
- b) dodatečným sňatkem mezi otcem a matkou a
- c) milostí zeměpána.

Tato legitimace v dědickém právu hrála určitou roli, neboť obecné ustanovení § 732 ABGB do první zákonné dědické třídy zařazovalo pouze děti manželské, avšak speciální ustanovení § 752 a § 753 ABGB určovala, že legitimované děti narozené mimo manželství mohou mít

taktéž postavení rovné dětem manželským, a to v závislosti na způsobu legitimace.⁵⁶ V souvislosti s tímto je neméně zajímavé to, že ABGB v ust. § 755 osvojcům přiznával automaticky postavení manželského dítěte ve vztahu k osvojiteli.⁵⁷

Lze tedy shrnout, že ABGB žádné velké rozdíly v právech a povinnostech nezletilých dědiců oproti těm zletilým nečinil. Hlavním rozdílem oproti dnešní úpravě je to, že nezletilému nepominutelnému dědici za účinnosti ABGB nenáležel větší povinný podíl než zletilému nepominutelnému dědici a dále v tom, že nezletilec byl pod tzv. mocí otcovskou, která hrála klíčovou roli pro nabytí dědictví nezletilcem, jelikož takové nabytí musel jeho otec vždy schválit.

2.3 Návrh občanského zákoníku z roku 1937

Občanský zákoník z roku 1937 měl být předpisem, který by v tehdejším Československu nahradil obecný zákoník občanský z roku 1811. Vládní návrh tohoto zákona se ovšem vzhledem ke složité politické situaci schválit nepodařilo. Dědické právo v rámci návrhu bylo zařazeno do hlavy 15., tzn. § 377 a násl.

OZ 1937 nicméně oproti ABGB nezletilému dědici nepřiznával jiná speciální práva či nijak neměnil jeho postavení. I nadále OZ 1937 nerozlišoval mezi nepominutelným dědicem zletilým a nezletilým, když každému dítěti jako nepominutelnému dědici přiznával polovinu zákonného podílu.⁵⁸ Návrh zákona taktéž počítal s tím, že děti do 21. roku věku nemají plnou svéprávnost (§ 66), a tedy nemohou přijmout či odmítnout dědictví bez souhlasu otce či jiného řádného zástupce (§ 696) nebo s rozlišováním práv manželských a nemanželských dětí z hlediska dědění (§ 549, § 551).

2.4 Občanský zákoník 1950

Po nastolení komunistického režimu v Československu bylo v červenci 1948 rozhodnuto o tzv. právnícké dvouletce, v rámci které měl být předložen mimo jiné nový občanský zákoník

---

⁵⁶ § 752 ABGB: „*Děti, narozené mimo manželství a legitimované dodatečným sňatkem svých rodičů, jakož i ony, které mají zvláštní výhodu § 160 přes to, že při sňatku jejich rodičů byla tu překážka, mají také vzhledem k zákonné dědické posloupnosti práva dětí manželských s omezeními obsaženými v témž § 160 a v § 161.*“

§ 753 ABGB: „*Dítěti nemanželskému, legitimovanému dobrodiním zákonodárcovým, náleží zákonné právo dědické k pozůstalosti otcově jen tehdy, bylo-li legitimováno na žádost otcovu, aby k volně zděditelnému jmění mělo stejná práva s dětmi manželskými.*“

⁵⁷ § 755 ABGB: „*Osvojcenci mají při zákonné posloupnosti dědické ve volně zděditelném jmění toho, jenž je přijal za své, stejné právo jako děti manželské. Pokud se týče jeho příbuzných nebo manžela, bez jehož přivolení osvojení se stalo, nemají dědického práva. Podrží však dědické právo zákonné ke jmění svých přirozených rodičů a příbuzných (§ 183).*“

⁵⁸ Vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937. § 576.

pro celé Československo.⁵⁹ Tak se také stalo a 25. října 1950 byl samotný občanský zákoník schválen a publikován pod č. 141 Sb. s účinností od 1. ledna následujícího roku.⁶⁰

Jelikož jedním z hlavních rysů nového občanského zákoníku bylo celkové zjednodušení a zestručnění,⁶¹ nevyhnulo se toto ani dědickému právu, které bylo nově upraveno v části páté, konkrétně ust. § 509-561. Oproti ABGB tedy došlo k podstatnému zredukování úpravy dědického práva.

Toto zeštíhlení úpravy nicméně nevedlo ke zhoršení postavení nezletilce, ba právě naopak. OZ 1950 totiž nově nezletilým zaručoval v § 551 to, že výše povinného dílu nezletilého nepominutelného dědice bude ve výši celého zákonného podílu. Zletilí potomci, rodiče a prarodiče měli jakožto nepominutelní dědicové nárok na $\frac{3}{4}$ zákonného podílu. Rodiče a prarodiče ovšem pouze za předpokladu nouze a pracovní neschopnosti v době zůstavitelova úmrtí. Z této úpravy je zřejmé, že OZ 1950 silně upřednostňoval dědění ze zákona a navzdory svému ust. § 538⁶² byla zůstavitelova vůle upozaděna, neboť panoval názor, že mrtvý nemá vůli, takže ani k jeho příkazům nelze po smrti přihlížet.⁶³

Právo na povinný díl bylo nicméně nově koncipováno tak, že se nepominutelný dědic musel dovolat neplatnosti závěti co do její části, která byla v rozporu s § 551 OZ 1950, a tedy pokud po poučení ohledně tohoto práva nepominutelný dědic prohlásil, že se této neplatnosti dovolávat nebude, pak dědictví připadlo dědicům tak, jak bylo určeno v závěti.⁶⁴ Soudní praxe i doktrína se však přikláněla k absolutní neplatnosti závěti, jež byla v rozporu s výše uvedeným ustanovením, nicméně pouze za předpokladu, že se jednalo o nepominutelného dědice, který doposud nenabyl plné svéprávnosti, což se týkalo i nezletilce. Za takové situace musel k platnosti závěti učinit zákonný zástupce prohlášení o její platnosti a toto prohlášení navíc musel schválit soud.⁶⁵

---

⁵⁹ HORÁK, Ondřej. In: MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I.* § 1–117. Praha: Leges, 2013, XLII.

⁶⁰ Zákon č. 141/1950 Sb., Občanský zákoník.

⁶¹ HORÁK, Ondřej. In: MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I.* § 1–117. Praha: Leges, 2013, XLIV.

⁶² „Při výkladu závěti budiž dbáno, aby byla splněna vůle pořizovatelova.“

⁶³ HOLUB, Rudolf a kol. *Komentář k občanskému zákoníku. Právo dědické.* Orbis: Praha, 1957, s. 27 a 178. In: Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., obecná část.

⁶⁴ BÍLEK, Petr, ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo v předpisech let 1925-2001. Zákony s poznámkami.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 118.

⁶⁵ HOLUB, Rudolf. *Komentář k občanskému zákoníku. Právo dědické.* Praha: Orbis, 1957, s. 181. In: TALANDOVÁ, Iveta. Nepominutelný dědic a jeho právo na povinný díl. Časopis pro právní vědu a praxi, 2017, č. 1, s. 67.

Nezletilec za účinnosti OZ 1950 nabyl plnou svéprávnost až zletilostí či uzavřením manželství, což znamenalo, že od narození nemohl svým vlastním jednáním nabývat práva a povinnosti v plném rozsahu. Ustanovení § 11 OZ 1950 určovalo, že mladší 6 let je naprosto nezpůsobilý k jakémukoliv právnímu jednání a jedná tak za takového jedince jeho zákonný zástupce. Ustanovení § 12 OZ 1950 pak stanovilo, že osoby starší 6 let jsou způsobilé jen a pouze k právním jednáním, která jsou činěna v jejich prospěch, a k uzavírání smluv, při nichž se plní hned při jejich uzavření, za požadavku přiměřenosti věku dítěte. Stejně ustanovení pak přiznávalo starším 15 let právo samostatně uzavírat pracovní smlouvy a nakládat s odměnou za vlastní práci. Konečně ustanovení § 14 OZ 1950 znělo: „*Pokud nejde o právní úkony, k nimž jsou osoby uvedené v předchozích ustanoveních samy způsobilé, jednají za nezletilce mladší než patnáct let jejich zákonní zástupci; nezletilci, kteří dovršili patnáctý rok, jakož i ti, kteří jsou zbaveni svéprávnosti jen částečně, jednají s přivolením svých zákonných zástupců.*“

Právní úprava jednání za nezletilého, který nenabyl plné svéprávnosti, byla roztržštěná, protože určitá pravidla byla za účinnosti OZ 1950 upravena taktéž v zákoně č. 265/1949 Sb., o právu rodinném. Tento právní předpis ve svém ust. § 58 odst. 1 stanovil, že „*Majetek dítěte jsou rodiče povinni spravovat s péčí řádného hospodáře. Jde-li o věc, která přesahuje rámec obvyklého řádného hospodaření, nesmějí rodiče jednat bez schválení soudu.*“ Mezi „*věci, které přesahují rámec obvyklého hospodaření*“ patřilo podle názoru tehdejšího Nejvyššího soudu např. nabytí nemovitosti nezletilým⁶⁶ nebo uzavření dohody dědiců o rozdělení dědictví.⁶⁷ Obdobný institut je dnes k nalezení v ust. § 898 OZ.

Jako pozitivní změny OZ 1950 lze hodnotit zrovnoprávnění manželských a nemanželských dětí, díky čemuž v případě dědění nebyly nemanželské děti nijak znevýhodňovány, a dále snížení zletilosti na 18 let. Literatura se v zásadě taktéž shoduje na tom, že při odhlédnutí od tehdejších ideologických norem můžeme považovat OZ 1950 za zdařilý právní předpis, který zejména reagoval na změny ve společnosti.⁶⁸

2.5 Občanský zákoník 1964

Střední kodex nicméně neměl dlouhého trvání, neboť na začátku 60. let, konkrétně se tak stalo usnesením ÚV KSČ z 8. prosince 1960, bylo rozhodnuto o vypracování nové kodifikace

---

⁶⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 21. března 1952, sp. zn. Cz 55/52 (Rc 91/1952).

⁶⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 11. února 1955, sp. zn. Cz 39/55 (Rc 62/1955).

⁶⁸ HORÁK, Ondřej. In: MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník – velký komentář*. Svazek I. § 1–117. Praha: Leges, 2013, XLV.

občanského práva za účelem upevnování socialistické zákonnosti a zlidovění soudnictví. OZ 1950 podle kritiky již přestal odpovídat politické a ekonomické situaci a nevyhovoval tak novým socialistickým majetkovým vztahům.⁶⁹ Nově vypracovaný občanský zákoník byl pak přijat 26. února 1964 pod č. 40 Sb., v platnost vstoupil dne 5. 3. 1964 a v účinnost již po velmi krátké legisvakanční lhůtě dne 1. 4. 1964.

Do nových socialistických vztahů nezapadalo ani dosavadní pojetí dědického práva, které bylo taktéž přepracováno. Nově bylo upraveno v části sedmé nesoucí název „Dědění majetku v osobním vlastnictví,“ konkrétně šlo o ust. § 460 až 487. OZ 1964 v rámci dědického práva velmi významně upřednostňoval zájmy společnosti nad zájmy jednotlivců (např. v rámci dohody o vypořádání dědictví – § 482). Došlo taktéž ke zrušení institutu vydědění a zřeknutí se dědictví.

Z pohledu nezletilého dědice nicméně nenastaly žádné změny. I nadále neměly nezletilé osoby plnou svéprávnost (§ 9), tuto nabyly 18. rokem věku nebo uzavřením manželství (§ 8). Za nezletilého tak jednal jeho zákonný zástupce (§ 26, § 27), který potřeboval v případě neběžné záležitosti souhlas soudu (§ 28). Mimo běžné záležitosti spadala např. dohoda o vypořádání dědiců,⁷⁰ přičemž „*Při posuzování toho, zda dohoda dědiců je či není v zájmu nezletilého dědice, nelze zájem nezletilce spatřovat jedině v tom, zda se mu dostane vlastnických práv, nýbrž je třeba přihlídnout i k tomu, jaká tu bude možnost užívat věci získané dědictvím a jaké budou náklady spojené s jejich udržováním. To platí zejména, jde-li o nabytí spoluvlastnických práv.*“⁷¹ Podle názoru Nejvyššího soudu měl opatrovnický soud vždy při schvalování jednání, které nespadlo pod běžnou záležitost, posoudit všechny skutečnosti rozhodné pro zhodnocení zájmu nezletilého.⁷²

Nezletilému nepominutelnému dědici i nadále OZ 1964 přiznával právo na povinný díl v celé zákonné výši, kdežto zletilému potomku náležely pouze $\frac{3}{4}$ zákonného podílu. OZ 1964 již nepřiznával rodičům a prarodičům postavení nepominutelných dědiců, a to za žádných okolností.

---

⁶⁹ HORÁK, Ondřej. In: MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník – velký komentář*. Svazek I. § 1–117. Praha: Leges, 2013, XLV.

⁷⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. ledna 1970, sp. zn. 4 Cz 71/69 (Rc 67/1970).

⁷¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 15. dubna 1966, sp. zn. 4 Cz 24/66 (Rc 59/1966).

⁷² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. února 1976, sp. zn. 1 Cz 12/76 (Rc 46/1977): „*Soud pochybil zejména tím, že ve věci rozhodl, aniž by si zjednal jasno o tom, jaký je celkový rozsah dědictví. Měl-li za to, že do dědictví patří ještě další dosud nezjištěné hodnoty, bylo třeba v součinnosti se státním notářstvím projednávajícím dědictví zjistit všechny rozhodné skutečnosti o povaze, druhu a ceně zanechaného majetku a o výši dluhů, jak to ostatně opatrovník nezletilého navrhol.*“

Poměrně důležitá změna pro postavení nezletilého dědice nastala až v roce 1982, kdy bylo zákonem č. 131/1982 Sb. přidáno do OZ 1964 ust. § 40a, jež upravovalo relativní neplatnost určitých právních úkonů. Do výčtu relativně neplatných úkonů se zařadila i závěť učiněná v rozporu s ust. § 479, které chránilo nezletilého nepominutelného dědice a jeho právo na zákonný podíl. Nově tedy dle důvodové zprávy k zákonu bylo třeba, aby se oprávněný (tj. nezletilec, resp. jeho zákonný zástupce) dovolal relativní neplatnosti v řízení před státním notářstvím. Případná pasivita zákonného zástupce měla za důsledek to, že toto nekonání bylo podle stanoviska Nejvyššího soudu ČSFR ze dne 27. 6. 1990 třeba schválit opatrovnickým soudem, jelikož podle názoru tohoto soudu bylo nevyužití práva dovolat se neplatnosti závěti de facto „*nakládáním s částí majetku nezletilce (opatrovance), kterou by jinak nabyt nezletilec (opatrovanec) s účinky ke dni smrti zůstavitele,*“ přičemž toto nakládání s majetkem nešlo posuzovat jako běžnou záležitost.⁷³

Jelikož v roce 1989 proběhla zásadní změna společenských poměrů v Československu, nutně tato skutečnost musela přinést změny i v právním řádu. Stěžejní novela OZ 1964 proběhla v roce 1991, kdy byl přijat zákon č. 509/1991 Sb., kterým došlo ke změně, doplnění a úpravě občanského zákoníku. Tímto zákonem byl zcela zásadně novelizován OZ 1964 neboť dle důvodové zprávy k zákonu „*Ústavní zakotvení občanských práv a svobod, rozvoj soukromého podnikání a postupný vznik tržního hospodářství kladou nové nároky na občanské právo, jimž již neodpovídá dosavadní znění občanského zákoníku.*“ Ačkoliv se napříč celým občanským zákoníkem měnila spousta ustanovení včetně ustanovení upravující dědické právo, pro nezletilého dědice se situace nikterak nezměnila.

2.6 Občanský zákoník 2012

Posledním, aktuálně platným a účinným, právním předpisem kodifikujícím občanské právo v České republice je zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Tento zákon byl přijat dne 3. února 2012 a vstoupil v účinnost o necelé dva roky později, tj. 1. 1. 2014. Občanský zákoník podle důvodové zprávy usiloval o příklon k evropským kontinentálním konvencím, a tedy i o diskontinuitu se „socialistickými“ občanskými zákoníky z let 1950 a 1964. OZ 2012 tedy zcela zásadně změnil úpravu soukromého práva, a to i v oblasti dědického práva.

Dědické právo je v OZ zařazeno do části třetí upravující absolutní majetková práva. V této části je dědické právo obsaženo v hlavě III, konkrétně jde o ust. § 1475–1720. Oproti

---

⁷³ Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 27. června 1990, sp. zn. Cpjf 90/89.

předešlé úpravě došlo k výraznému nárůstu počtu ustanovení upravujících toto odvětví občanského práva, a to zejména vzhledem k (znovu)zavedení mnoha institutů, které předchozí OZ 1964 neznal. Jde např. o svěřenské nástupnictví, odkaz, příkaz nebo dědickou smlouvu. Největším rozdílem oproti předchozí právní úpravě je zcela jistě maximální snaha o respektování vůle jednajících. Zásada autonomie vůle se velice významně uplatní i v dědickém právu, což se podle navrhovatelů zákona projevuje např. tím, že prvními v pořadí dědických titulů dle § 1476 OZ jsou dědická smlouva a závět, teprve poté připadá v úvahu zákon.⁷⁴

Občanský zákoník však učinil jednu poměrně významnou změnu týkající se nezletilého nepominutelného dědice. Tato vedla ke snížení jeho ochrany, neboť zákon nově nezletilému dědici nezaručuje, že se mu dostane alespoň tolik, kolik činí jeho zákonný dědický podíl, ale od 1. 1. 2014 se nezletilému nepominutelnému dědici musí dostat “pouze“ alespoň $\frac{3}{4}$ jeho zákonného dědického podílu. OZ také nepřevzal koncept neplatnosti té části závěti, která byla v rozporu s právem nepominutelného dědice na povinný díl. Podle důvodové zprávy vedlo toto pravidlo k tomu, že se založilo majetkové společenství mezi testamentárním a nepominutelným dědicem. Závět, která je v rozporu s právem nepominutelného dědice na povinný díl, podle aktuální úpravy zůstává i nadále platná, nicméně nepominutelnému dědici vznikne právo na vyplacení peněžní částky rovnající se hodnotě jeho povinného dílu vůči ostatním dědicům.

Lze tedy shrnout, že přijetím občanského zákoníku v roce 2012 nedoznala práva a povinnosti nezletilého dědice žádných větších změn, a to i navzdory tomu, že došlo k výrazné diskontinuitě s předchozí soukromoprávní úpravou. Evoluční změny právního postavení nezletilého dědice jsou ostatně typické pro celý historický vývoj této oblasti právní úpravy.

---

⁷⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, zvláštní část: „Tím, že osnova v řazení výčtu dědických titulů klade před zákon dědickou smlouvu a závět, se také přihlašuje k dalším ze základních zásad demokratické úpravy dědického práva, totiž k zásadě volnosti zůstavitele ve volbě dědice (ovšemže s obvyklým omezením ve prospěch nepominutelných dědiců; § 1642).“

3 Nezletilý jako dědic nepominutelný

Jedním z častých případů bude situace, kdy se nezletilý zároveň ocitá v postavení tzv. nepominutelného dědice. Institut nepominutelného dědice omezuje zásadu autonomie vůle zůstavitele v tom smyslu, že přiznává povinný díl určitým osobám. Podle Talandové nicméně nelze hovořit o absolutním omezení vůle zůstavitele, neboť ten má i nadále možnost pořídit poslední vůli zcela svobodně podle vlastního uvážení.⁷⁵ Pokud však v posledním pořízení opomine své potomky jako nepominutelné dědice, přenesse povinnost vyplatit peněžní částku odpovídající povinnému dílu nepominutelných dědiců na dědice.

Nezletilý potomek zůstavitele, jak již bylo uvedeno výše, má oproti zletilému potomku v tomto případě výhodnější postavení.⁷⁶ Rozlišování mezi zletilým a nezletilým potomkem co do výše povinného dílu přitom právní úprava římského práva ani ABGB neznala, zakotvil ho teprve OZ 1950, přičemž do dnešního dne zůstalo toto rozlišování zachováno. Pro doplnění a komparaci je možné uvést země jako Švýcarsko, Německo nebo Rakousko, ve kterých je výše povinného dílu stanovena bez ohledu na věk potomka.⁷⁷

OZ tak v tomto ohledu navázal na socialistické občanské zákoníky, i když se od nich snažil co nejvíce odpoutat. Důvodová zpráva o příčinách tohoto rozlišování mlčí, nicméně Talandová se domnívá, že důvod pro větší povinný díl nezletilého vychází i z čl. 32, věty druhé LZPS, která stanoví, že „Zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena.“⁷⁸ Důvodem pro větší povinný díl nezletilého tak může být zejména to, že ve většině případů je nezletilý finančně závislý na svém rodiči, tj. zůstaviteli, a zákonodárce tak měl úmysl poskytnout určitou formu zajištění nezletilému potomkovi i po smrti jeho živitele.

Jak ovšem poukazuje Talandová, právní řád ČR již na mnoha jiných místech myslí na zaopatření nezletilého po smrti jeho rodiče, když stanoví např. nárok na sirotčí důchod nebo právo na výživu od druhého rodiče.⁷⁹ Nabízí se tedy otázka, zdali je toto rozlišování v OZ odůvodněné a nemělo by být spíše navázáno na plnou svéprávnost potomka. Za současné právní

---

⁷⁵ TALANDOVÁ, Iveta. *Nepominutelný dědic a jeho právo na povinný díl*. Časopis pro právní vědu a praxi, 2017, č. 1, s. 70.

⁷⁶ § 1643 odst. 2 OZ: „Je-li nepominutelný dědic nezletilý, musí se mu dostat alespoň tolik, kolik činí tři čtvrtiny jeho zákonného dědického podílu. Je-li nepominutelný dědic zletilý, musí se mu dostat alespoň tolik, kolik činí čtvrtina jeho zákonného dědického podílu.“

⁷⁷ TALANDOVÁ, Iveta. *Nepominutelný dědic a jeho právo na povinný díl*. Časopis pro právní vědu a praxi, 2017, č. 1, s. 71.

⁷⁸ Tamtéž, s. 70.

⁷⁹ Tamtéž, s. 71.

úpravy totiž nehraje žádnou roli, zdali již nezletilec nabyl plné svéprávnosti uzavřením manželství nebo tzv. emancipací, a naopak zdali je zletilý potomek omezen ve svéprávnosti.

Aktuálně si tedy lze představit situaci, kdy na jedné straně bude nezletilý nepominutelný dědic, který dosáhl věku blízkého zletilosti a je úspěšným podnikatelem, a na straně druhé naopak zletilý dědic omezený ve svéprávnosti z důvodu těžké duševní poruchy. Pro naplnění jisté materiální rovnosti v souladu se zásadou stejného zacházení se stejnými, ale odlišného zacházení s odlišnými, by bylo daleko vhodnější, aby právní řád poskytoval větší ochranu tomu nepominutelnému dědici, který spíše nebude schopen se sám zaopatřit.

3.1 Svěřenské nástupnictví

Zvláštní pravidlo pro nezletilého nepominutelného dědice se objevuje i v oblasti svěřenského nástupnictví.⁸⁰ Konkrétně § 1517 OZ říká, že *„Povolal-li zůstavitel svěřenského nástupce svému nezletilému dítěti nezpůsobilému pořizovat a nabude-li dítě poté pořizovací způsobilost, zaniká svěřenské nástupnictví v rozsahu povinného dílu.“* Toto pravidlo tedy stanoví, že svěřenské nástupnictví nařízené zůstavitelem nezletilému dítěti nezpůsobilému pořizovat poslední vůli skončí vždy, pokud nezletilý nabude pořizovací způsobilost, avšak pouze v rozsahu odpovídajícím právu nezletilého na povinný díl.

Ačkoliv ust. § 1644 odst. 2 OZ určuje, že k nařízením zůstavitele, které omezují povinný díl, se nepřihlíží, důvodová zpráva k OZ má za to, že nedochází ke kolizi těchto ustanovení neboť *„Dokud nezletilý nenabude pořizovací způsobilosti, nepředstavuje zřízení fideikomisární substituce omezení práva dítěte na povinný díl, neboť se jměním nemůže v tomto smyslu disponovat, nemůže o něm pořádit.“*

Plašil nicméně s tímto nesouhlasí, přičemž k tomu uvádí: *„Nezletilý bez pořizovací způsobilosti sice nemůže o majetku pořizovat pro případ smrti, zákon mu ale nebrání prostřednictvím zákonného zástupce či opatrovníka disponovat s majetkem mezi živými, byť se souhlasem opatrovnického soudu. Pokud by ale jeho povinný díl byl podle § 1517 OZ omezen svěřenským nástupnictvím, v důsledku § 1521 a 1522 by byl až do nabytí pořizovací způsobilosti omezen pouze na práva poživatele. Pokud by tak např. v důsledku přestěhování dítěte bylo potřebné prodat jemu odkázanou nemovitost a pořádit jinou v odlišné části státu,*

---

⁸⁰ Tento institut umožňuje zůstaviteli nařídit, aby dědictví po smrti dědice, či v jiném určitém případě, přešlo na svěřenského nástupce jako následného dědice.

eventuálně zřídit na nemovitosti zástavní právo za účelem získání úvěru k financování její opravy, mohl by následný dědic takovou dispozici zablokovat nebo významně ztížit. Nezletilec by se tak dostal do horší pozice než jiné osoby v postavení nepominutelného dědice, protože v krajním případě by omezení jemu zanechaného povinného dílu svěrenským nástupnictvím mohlo bránit v získání prostředků např. na léčbu vážné nemoci či jiné mimořádné nutné výdaje, na což upozorňoval už C. E. Schindler v roce 1839.“⁸¹

Svoboda v zásadě souhlasí s tímto výkladem, i když ho označuje za hraniční. Podle jeho názoru lze k takovému výkladu dojít pouze za situace, kdy nebude možné postupovat podle § 1522 odst. 2 OZ.⁸² Zákon totiž v tomto ustanovení dává přednímu dědici možnost, aby za situace, kdy je vzhledem k péči řádného hospodáře nezbytné věc podléhající svěrenskému nástupnictví zatížit nebo zcizit, a svěrenský nástupce odmítá udělit souhlas k takové dispozici, navrhnul soudu nahrazení souhlasu svěrenského nástupce. OZ nicméně v citovaném ustanovení dále stanoví, že soud určí, jak se naloží s výtěžkem z prodeje či zatížení věci za úplatu, přičemž musí vzít na zřetel oprávněné zájmy svěrenského nástupce.

Lze se přiklonit k názoru Plašila, který tvrdí, že ustanovení § 1517 OZ by mělo být s ohledem na § 1644 OZ vykládáno v praxi tak, že nezletilému nepominutelnému dědici nezpůsobilému pořizovat může zůstavitel nařídít svěrenské nástupnictví k povinnému dílu, avšak nezletilý by měl mít právo s majetkem v rozsahu povinného dílu nakládat i bez souhlasu následného dědice. Svěrenské nástupnictví by pak v souladu s ust. § 1517 OZ zaniklo ve vztahu k povinnému dílu v momentě, kdy nezletilý nabude pořizovací způsobilost, tedy okamžikem dosažení 15. roku věku.

Jak si všímá Plašil, zákonodárce zvolil inspiraci tehdejšími zněním § 609 ABGB,⁸³ i když jako vhodnější by se nabízela inspirace ZGB či v návrhem OZ 1937,⁸⁴ dle kterých je nezletilému nepominutelnému dědici umožněno s povinným dílem disponovat.⁸⁵

---

⁸¹ PLAŠIL, Filip. Zkrácení práva na povinný díl. Úvaha nad § 1644 a 1517 OZ. *Ad Notam*, 2020, č. 2, s. 7.

⁸² SVOBODA, Jiří. In: FIALA, Roman a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář*. 2. vydání [online databáze]. Praha: C. H. Beck, § 1644 [cit. 4. května 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

⁸³ „*Také rodiče mohou svým dětem ustanoviti dědice nebo náhradníka, ba i v případě, jsou-li tyto nezpůsobilé činiti závěť, toliko vzhledem ke jmění, které jim zůstavují.*“

⁸⁴ Vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937, § 682: „*svěrenské nástupnictví však povinný díl neobmezuje zejména tehdy, když je ustanoveno dítěti k tomu, co zůstane v době jeho smrti, jestliže by zemřelo nedospělé*“

⁸⁵ „*S účinností od 1. 1. 2013 byl zaveden nový čl. 492a ZGB. Dle něho může zůstavitel povolati svěrenského nástupce svému trvale nesvéprávnému potomku, který nezanechá potomky ani manžela; fideikomissární substituce se ale vztahuje pouze na zbytek majetku, který po nesvéprávném potomku zůstane (tzn. fideicommissum eius, quod supererit). Svěrenské nástupnictví ze zákona odpadá, pokud potomek oproti očekávání nabude svéprávnost. V návaznosti na to byl novelizován i čl. 531 ZGB, který nyní zahrnuje výjimku, podle které se ustanovení o zákazu*

Ačkoliv zákonodárce zvolil řešení z ABGB, již nevzal v potaz to, že se v rakouské právní nauce objevily 2 názorové proudy, které dovozovaly možnost dispozice nepominutelného nezletilce s dědictvím navzdory svěřenskému nástupnictví, a to na základě obecného zákazu zatížení povinného dílu jakýmkoliv zůstavitelovým nařízením.

První proud razil názor, že svěřenské nástupnictví k povinnému dílu nezletilce se uplatní pouze k tomu, co v době smrti nezletilce zbude (nezletilý bude oprávněn s majetkem disponovat inter vivos), druhý pak celkově odmítal svěřenské nástupnictví jako nepřijatelné omezování povinného dílu.⁸⁶ Za zmínku stojí taktéž rozhodnutí Nejvyššího soudu Rakouska sp. zn. 2 Ob 167/16x: „*Svěřenské nástupnictví představuje omezení zkracující povinný díl a porušující podmínku, že povinný díl musí být zcela nezatížený. Z toho plyne panující názor, že povinný díl nemůže být zatížen fideikomisární substitucí. Svěřenské nástupnictví se tedy uplatní pouze na majetek nad rámec povinného dílu (těž rak. OGH 7 Ob 71/00t). Podle dlouhodobé judikatury rakouského soudního dvora však neodporuje zásadě, že povinný díl musí být zcela nezatížen, není-li toto jmění okamžitě zpeněžitelné, a tedy lze povinný díl uspokojit např. zřízením dlouhodobého poživacího práva k bytu.*“⁸⁷

Stávající právní úpravu lze považovat za nekoncepční a odporující zvýšené ochraně nezletilých, která jim je právním řádem garantována. Není žádného legitimního důvodu pro to, aby dědic, který již nabyt pořizovací způsobilost, byl oproti dědici, který ji ještě nenabyt, zvýhodněn co do nakládání s povinným dílem. Současná právní úprava jde proti zájmům těch nejmladších osob, když navíc zcela bez opodstatnění zvýhodňuje osoby staršího věku. Nezletilý nepominutelný dědic mladší 15 let je tak za tohoto stavu nedůvodně znevýhodňován.

V zásadě je možné souhlasit s Plašilem, že by se zákonná úprava v ust. § 1517 OZ měla vykládat ve prospěch nezletilého nepominutelného dědice (a tedy v souladu s čl. 32 LZPS a ust. § 1644 OZ) tak, že rodič nezletilého dítěte, které doposud nenabylo pořizovací způsobilost, může nařídit svěřenské nástupnictví k povinnému dílu dítěte, avšak tomuto dítěti vždy zůstane právo s majetkem v rozsahu povinného dílu disponovat bez jakýchkoliv omezení a zcela bez souhlasu svěřenského nástupce. Pouze v tomto případě jsou maximálně zachovány obě střetávající se zásady – tj. zásada autonomie vůle zůstavitele a zvláštní ochrany nezletilých.

---

zatížení povinného dílu neuplatní pro případy povolání následného dědice nesvéprávnému potomku.“ PLAŠIL, Filip. Zkrácení práva na povinný díl. Úvaha nad § 1644 a 1517 OZ. *Ad Notam*, 2020, č. 2, s. 8.

⁸⁶ Tamtéž, s. 7-8.

⁸⁷ KLIČKA, Ondřej. In: PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání (2. aktualizace) [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2023, § 1517 [cit. 7. června 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

4 Výhrada soupisu pozůstalosti

Výhrada soupisu pozůstalosti je institut dědického práva, jehož využitím se dědic může ochránit proti neomezené odpovědnosti za dluhy zůstavitele. Pokud totiž dědic uplatní výhradu soupisu podle ust. § 1674 OZ, nebude dle ust. § 1706 OZ odpovídat za dluhy nad výši ceny nabytého dědictví. V opačném případě, tj. pokud výhrada soupisu učiněna není, bude dědic za dluhy zůstavitele odpovídat dle ust. § 1704 OZ v plném rozsahu. Nicméně ani v případě, kdy byla výhrada soupisu uplatněna, však dědic pro zachování jejích účinků následně nesmí:

- ujmout se plné správy pozůstalosti, aniž je k tomu oprávněn (§ 1681 OZ),
- úmyslně zatajit pozůstalostní majetek (§ 1681 OZ),
- smísit části pozůstalosti s částmi svého majetku, aniž by bylo možné rozlišit, komu patří, ledaže tomu tak bylo již před smrtí zůstavitele (§ 1681 OZ) a
- zavinit, že prohlášení nebo seznam, které učinil podle ust. § 1687 OZ, neodpovídá skutečnosti v rozsahu nikoli nepodstatném (§ 1688 OZ).⁸⁸

V posledním jmenovaném případě však účinek nenastane vůči osobě pod zvláštní ochranou,⁸⁹ tedy ani vůči nezletilému dědici, který nenabyl plné svéprávnosti, ledaže by se prokázalo, že pozůstalostní majetek tato osoba zatajila úmyslně. Toto pravidlo je dalším konkrétním projevem čl. 32 LZPS v dědickém právu.

Ačkoliv tedy ust. § 1684 odst. 1 OZ stanoví, že „*Účelem soupisu pozůstalosti je zjistit pozůstalostní jmění a určit čistou hodnotu majetku v době smrti zůstavitele,*“ primárním účelem výhrady soupisu je omezení odpovědnosti dědice za zůstavitelovy dluhy, na čemž se shoduje např. Klička.⁹⁰ Toto však rozporuje Drápal, dle kterého je skutečný smysl soupisu pozůstalosti „*třeba spatřovat především v tom, že je právním prostředkem, který umožňuje v domě, bytě nebo na jiném místě, kde zůstavitel měl (mohl mít) uloženy své věci, sepsat hmotné movité věci (o nichž lze předpokládat, že patřily zůstaviteli), u nichž hrozí nebezpečí, že by ani jinak nevyšly najevo a nebyly by tak v řízení o pozůstalosti zapsány do seznamu aktiv pozůstalosti, opatřit doklady, jež mohou nasvědčovat tomu, že zůstavitel měl další majetek (zejména nehmotné movité věci) nebo dluhy, a případně provést ocenění sepsaných věcí podle shodného prohlášení*

⁸⁸ ŠEŠINA, Martin a kol. *Dědické právo. Praktická příručka*. Praha: Leges, 2019, s. 286-287.

⁸⁹ Osobou pod zvláštní ochranou zákon označuje osobu, která, která není plně svéprávná, nebo která je neznámá či nepřítomná, dále i osobu právnickou, pokud se jedná o osobu veřejně prospěšnou či zřízenou ve veřejném zájmu, srov. § 1685 OZ.

⁹⁰ KLIČKA, Ondřej. In: PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání (2. aktualizace) [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2023, § 1684 [cit. 7. června 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

dědiců nebo provedené osobou, která spravuje pozůstalost, anebo znalcem, byl-li přibrán k soupisu. I v případech, v nichž se v zákoně výslovně uvádí, že soud „nařídí“ soupis pozůstalosti, nemůže být takový úkon proveden, jestliže zůstavitel neměl v době smrti dům, byt nebo jiné místo, kde by měl nebo mohl mít umístěny své věci, popřípadě jestliže takové místo nebylo objeveno.“⁹¹

S názorem Drápala ovšem nelze souhlasit. Soupis pozůstalosti nesměřuje zejména k zjištění hmotných movitých věcí zůstavitele. Stejně tak nelze souhlasit s tím, že soupis pozůstalosti není možné provést v případě, kdy zůstavitel v době smrti neměl místo, kde mohl mít umístěné své věci.⁹² Takovýto právní názor je zcela v rozporu se samotným zněním zákona,⁹³ poznatky z praxe⁹⁴ a iniciativou ministerstva spravedlnosti z let 2019 a 2020, která měla za cíl zrušit institut výhrady soupisu⁹⁵ a směřovat tak k navrácení stavu, který zde byl za účinnosti OZ 1964, kdy každý dědic odpovídal za dluhy zůstavitele pouze do výše nabytého dědictví.

Institut výhrady soupisu tedy v současnosti neplní zákonem deklarovanou funkci, tj. zjištění pozůstalostní jmění a určení čisté hodnoty majetku v době smrti zůstavitele. Tato funkce je spíše až sekundárním účelem, když primárně jde o ochranu dědice před plnou

---

⁹¹ DRÁPAL, Ljubomír. In: FIALA, Roman a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720)*. Komentář. 2. vydání [online databáze]. Praha: C. H. Beck, § 1686 [cit. 17. května 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

⁹² Takovou situaci si ovšem lze jen velmi těžko představit. Oním místem může být prakticky cokoliv, kde se nachází jakákoliv část pozůstalosti.

⁹³ Jak OZ, tak ZŘS ve vztahu k soupisu pozůstalosti nikde výslovně nestanoví, že by soupis pozůstalosti bylo nutné provést v domě, bytě nebo místě kde mohl zůstavitel zanechat své věci.

⁹⁴ „V minulých dobách se situace jevila jako „průhlednější“. Zemřel-li sedlák a mělo-li dojít k soupisu, notář se dostavil do zemědělské usedlosti, sepsal všechny stavby, pozemky, zvířata, stroje a nářadí, domácí vybavení, peníze v hotovosti i na vkladní knížce, do níž byly krasopisně zapisovány vklady a výběry, a případně i listinné akcie. I dnes se najdou lidé, kteří vlastní jen to, co mají tam, kde bydlí, ale jistě je jich minimum. Většina osob má, kromě toho, účty u bank či jiných peněžních ústavů, různé cenné papíry, podíly v obchodních společnostech, obchodní závod, nemovitosti i movitosti mimo své bydliště, družstevní podíly, motorová vozidla a další majetek. Tento majetek je vesměs někde zaevidovaný a notář k této evidenci vesměs má přístup. (...) Jako nejpálčivější otázku vidím místo, kde má být soupis proveden. Zákon ho nespécifikuje, neuvádí, které je vhodné či nevhodné až zakázané. Pokud bychom se drželi praktik dávných dob, tím pravým místem by bylo místo, kde se majetek zůstavitele nachází. Tento postup u tohoto majetku lze použít i v době současné. Za existence majetku, který jsem shora příkladně vyjmenovala jako majetek, který se nachází mimo bydliště, by se soupis měl konat tu v sídle banky, tu v sídle obchodní společnosti, tu u družstva, tu u centrálního depozitáře cenných papírů. Ale je tam ten majetek opravdu? Můžeme ho reálně spatřit a sepsat? Má např. banka reálně při sobě peníze, má akciová společnost u sebe zaknihované akcie? Jistě ne a všechny podobné instituce by se velice podivovaly, kdyby soudní komisař od potřebných institucí a soupis tohoto majetku provede ve své kanceláři.“ NYVLTOVÁ, Markéta. Výhrada soupisu pozůstalosti v praxi. *Ad Notam*, 2018, č. 3, s. 19.

⁹⁵ Ministerstvo spravedlnosti spolu s Notářskou komorou ČR a odbornou veřejností v letech 2019 a 2020 vedlo debatu o možném zrušení institutu výhrady soupisu. Podle tehdejších poznatků Notářské komory ČR v praxi docházelo k tomu, že dědici z obavy z dluhů po zůstaviteli častěji odmítali dědictví a výhrada soupisu vedla zpravidla jen k zatížení dědiců, pozůstalých a také soudního komisaře. Ke zrušení tohoto institutu a návratu k režimu předchozí právní úpravy nicméně nebyla nalezena většinová odborná shoda. V březnu 2023 nebyl ze strany vedení ministerstva spravedlnosti projevován žádný zájem o obnovení těchto diskuzí.

odpovědností za dluhy zůstavitele. Uplatnění výhrady soupisu má svůj význam také např. v další možnosti navrhnout konvokaci věřitelů či likvidaci pozůstalosti.

Právo na výhradu soupisu má ze zákona každý dědic, přičemž v souladu s ust. § 175 ZŘS musí být každý poučen o možnosti uplatnit toto právo a zároveň i o následcích jeho neuplatnění. Oproti přijetí dědictví se tedy v tomto případě vyžaduje aktivita, což, jak Nývltová upozorňuje, může v praxi vyvolávat řadu problémů.⁹⁶

Vyrozumění o možnosti učinit výhradu soupisu má formu usnesení, ve kterém soud zároveň určí jednoměsíční lhůtu pro uplatnění tohoto práva.⁹⁷ Podle ust. § 1674 odst. 1 OZ zůstavitel nemůže dědici odejmout právo na učinění výhrady soupisu pozůstalosti. V případě, že by tak zůstavitel v poslední vůli učinil, půjde podle Kličky o neplatné právní jednání.⁹⁸ Zdánlivost podle posledně citovaného ustanovení nastane v případě, kdy se tohoto práva vzdá dědic v dědické smlouvě. Dědic je oprávněn se práva vzdát, nicméně nejdříve po okamžiku smrti zůstavitele.⁹⁹

V případě nezletilého, který doposud nenabyl plné svéprávnosti, je nicméně toto právo de facto obsoletní, neboť podle ust. § 1685 odst. 2, písm. a) OZ má soud povinnost nařídít soupis pozůstalosti vždy, pokud je mezi dědici osoba, která není plně svéprávná. Důvodová zpráva toto odůvodňuje tím, že jde podle ní o závažný případ. I když nijak dále nerozvíjí onu závažnost, je možné se domnívat, že zákonodárce chtěl maximální mírou chránit osoby, které nejsou plně svéprávné, jelikož nedisponují takovou rozumovou nebo volní vyspělostí jako plně svéprávné osoby.

Zde je nicméně patrná jistá nekonceptnost úpravy OZ. Zákonným rozlišovacím kritériem je totiž v případě práva na povinný díl pouze zletilost, tj. skutečnost, zda daná osoba dosáhla 18. roku věku. V případě povinné výhrady soupisu je nicméně v posuzovaném případě rozlišovacím kritériem plná svéprávnost. To znamená, že nezletilého, který nabyt plnou

---

⁹⁶ Nývltová toto ukazuje na příkladu, kdy je zde potenciální dědic (synovec zesnulého strýce), kterému soudní komisař zašle usnesení o tom, že může přijmout či odmítnout dědictví po strýci. Tento putativní dědic si řekne, že dědit nechce a na usnesení nijak nereaguje. Může si totiž dovést, že když se jako dědic nehlásí, tak nedědí. Synovec se ovšem právě touto pasivitou stane dědicem. V důsledku toho synovec obdrží usnesení o tom, že může uplatnit právo na výhradu soupisu, a řekne si, že nemá co uplatňovat, když dědit nebude a opět tedy zůstane zcela pasivní, což povede k tomu, že bude odpovídat za dluhy zůstavitele celým svým majetkem. Nývltová dodává: „*Obávám se, že ne každý průměrný člověk, se kterým počítá § 4 OZ, pochopí nuance požadovaných aktivit a pasivity a jeho štěstí, které mu přeje občanský zákoník v § 3, může být ohroženo.*“ NÝVLTOVÁ, Markéta. Výhrada soupisu pozůstalosti v praxi. *Ad Notam*, 2018, č. 3, s. 19.

⁹⁷ Tato lhůta může být dle ust. § 1675 OZ ve spojení s ust. § 175 odst. 2 ZŘS z důležitých důvodů prodloužena.

⁹⁸ KLIČKA, Ondřej. In: PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání (2. aktualizace) [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2023, § 1674 [cit. 7. června 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

⁹⁹ Tamtéž.

svéprávnost uzavřením manželství či tzv. emancipací před dosažením zletilosti, již zákon nechrání stejně, jako v případě práva na povinný díl. *De lege ferenda* by bylo jistě vhodné, aby se rozlišovací kritérium sjednotilo, přičemž vhodnějším se v obou případech jeví kritérium plné svéprávnosti, neboť by zákon v případě povinného dílu měl více chránit i osoby, které jsou omezeny ve svéprávnosti např. z důvodu duševní nemoci.

Na závěr této kapitoly je pro doplnění dobré zmínit, že výhrada soupisu může být dle ust. § 1687 OZ nahrazena seznamem pozůstalostního majetku vyhotoveným správcem pozůstalosti a potvrzeným všemi dědici nebo společným prohlášením dědiců o pozůstalostním majetku. Druhý případ je přitom v praxi nejčastější.¹⁰⁰ Právě při společném prohlášení dědiců zákon taktéž vícero chrání nezletilého dědice, resp. tu část nezletilých dědiců, která není nadána plnou svéprávností. Podle ust. § 1688 OZ totiž v případě, kdy se prokáže, že společné prohlášení dědiců nebo seznam pozůstalostního majetku neodpovídá skutečnosti v rozsahu nikoli nepodstatném, ruší se tím dědicům od počátku účinky výhrady soupisu, pokud ji učinili.¹⁰¹ Dané ustanovení nicméně dále stanoví, že za této situace „*osoba uvedená v § 1685 odst. 2 má právo žádat, aby soud nařídil nový soupis pozůstalosti, prokáže-li na tom právní zájem.*“ U těchto osob navíc nastává zrušení účinků výhrady soupisu pouze v případě, kdy se prokáže jejich úmyslné zatajení majetku.

Ačkoliv výhrada soupisu chrání, mimo jiné, osoby, které nejsou plně svéprávné, ve většině případů půjde v praxi právě o nezletilé dědice, u kterých bude soud nařizovat z úřední povinnosti soupis pozůstalosti, neboť naprostá majorita nezletilých dědiců nenabude plné svéprávnosti před dosažením 18. roku věku. OZ tak tímto nepřímo více chrání nezletilé dědice, přičemž tuto ochranu velmi výrazně projevuje i v rámci institutů nahrazujících soupis pozůstalosti provedený soudním komisařem.

---

¹⁰⁰ NÝVLTOVÁ, Markéta. Opět k výhradě soupisu, aneb další nuance institutu. *Ad Notam*, 2021, č. 1, s. 10.

¹⁰¹ I z tohoto ustanovení lze dovozovat, že primárním účelem uplatnění výhrady soupisu je ochrana dědiců před možnými dluhy přesahující aktiva pozůstalosti.

5 Omezení dědického práva

Současná právní úprava obsahuje několik institutů, které určitým způsobem limitují dědické právo, resp. následné nakládání s nabytým dědictvím. Mezi tyto lze zařadit např. dědickou nezpůsobilost, vydědění, svěřenské nástupnictví, odkaz nebo darování pro případ smrti. Pozornost ve vztahu k nezletilému dědici bude v této kapitole věnována pouze vybraným institutům.

5.1 Dědická nezpůsobilost

Základním předpokladem pro dědění je dědická způsobilost. OZ pracuje s negativním vymezením dědické způsobilosti, kterým vyjadřuje, kdo je z dědického práva vyloučen.¹⁰² Zákon nijak neomezuje dědické právo osob např. z hlediska povahy osoby (právnícká nebo fyzická), svéprávnosti nebo právě zletilosti. Každá osoba s právní osobností (tedy i stát) je tak způsobilá dědit za předpokladu, že nenaplnila některou z podmínek pro dědickou nezpůsobilost.

Jedním z důvodů pro dědickou nezpůsobilost je situace, kdy se potenciální dědic dopustí činu povahy úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho předku, potomku, manželu nebo registrovanému partneru. Výjimku představují pouze případy, kdy zůstavitel takový čin výslovně dané osobě prominul. Palásek si všímá, že zákonodárce oproti OZ 1964 v OZ zvolil jinou terminologii, neboť dříve se vyžadovalo dle ust. § 469 OZ 1964 „spáchání úmyslného trestného činu.“¹⁰³ Tato nová terminologie pak umožňuje aplikaci tohoto ustanovení i na osoby, které nejsou trestně odpovědné.¹⁰⁴ Podle aktuální právní úpravy tedy může být dědicky nezpůsobilý i nezletilý mladší 15 let, který např. spáchá čin jinak trestný vůči zůstaviteli nebo dalším zákonem stanoveným osobám, a nebude tak z důvodu svého nízkého věku trestně odpovědný.

---

¹⁰² § 1481 OZ: „Z dědického práva je vyloučen, kdo se dopustil činu povahy úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho předku, potomku nebo manželu nebo zavrženíhodného činu proti zůstavitelově poslední vůli, zejména tím, že zůstavitele k projevu poslední vůle donutil nebo lstivě svedl, projev poslední vůle zůstaviteli překazil nebo jeho poslední pořizení zatajil, zfalšoval, podvrhl nebo úmyslně zničil, ledaže mu zůstavitel tento čin výslovně prominul.“ § 1482 OZ: „(1) Probíhá-li v den zůstavitelovy smrti řízení o rozvod manželství zahájené na zůstavitelův návrh podaný v důsledku toho, že se manžel vůči zůstaviteli dopustil činu naplňujícího znaky domácího násilí, je zůstavitelův manžel vyloučen z dědického práva jako zákonný dědic. (2) Byl-li rodič zbaven rodičovské odpovědnosti proto, že ji či její výkon zneužíval nebo že výkon rodičovské odpovědnosti z vlastní viny závažným způsobem zanedbával, je vyloučen z dědického práva po dítěti podle zákonné dědické posloupnosti.“

¹⁰³ PALÁSEK, Milan. Vybrané aspekty dědické (ne)způsobilosti ve vztahu k nezletilému dítěti. *Právní rozhledy* [online databáze], 2019, č. 12 [cit. 24. května 2023]. Dostupné z: [databáze beck-online.cz](https://www.beck-online.cz).

¹⁰⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. října 2018, sp. zn. 21 Cdo 754/2018.

Za situace, že v trestním řízení nebude vydáno žádné závazné rozhodnutí, bude daný čin jako předběžnou otázku posuzovat sám soudní komisař v dědickém řízení.¹⁰⁵ V této souvislosti je důležité si uvědomit, že posouzení činu nezletilého bude záviset taktéž na tom, zdali k činu došlo před 1. 1. 2014, či nikoliv.¹⁰⁶

Dalším důvodem dědické nezpůsobilosti, který má význam ve vztahu k nezletilému, je zavrženíhodný čin proti zůstavitelově poslední vůli, opět s výjimkou prominutí zůstavitele. Oproti prvně uvedenému důvodu sice zákonodárce stanoví demonstrativní výčet těchto jednání, nicméně neurčuje, zdali má jít o jednání úmyslné, či postačí jednání nedbalostní. Palásek si opět dobře všímá, že tato otázka bude hrát roli zejména při posuzování jednání nezletilého, neboť nezletilci si často neuvědomují důležitost poslední vůle zůstavitele a může dojít k jejímu nedbalostnímu zničení např. v rámci hry.¹⁰⁷

Palásek dochází k závěru, že všechna jednání obsažená ve výčtu předpokládají úmysl (v případě zničení poslední vůle tak dokonce zákon výslovně stanoví). Pro nutnost úmyslného jednání dále zmíněný autor argumentuje i důvodovou zprávou, která stanoví, že „*delikt nemusí směřovat jen proti projevu zůstavitelovy vůle, ale proti zůstavitelově poslední vůli vůbec.*“ Z této věty Palásek dovozuje, že je zde zjevný záměr zákonodárce „*postihnout jednání osob, u kterých je projev vůle zaměřen na negativní ovlivnění poslední vůle zůstavitele, tedy jednání výhradně úmyslná.*“ Další oporu pak nachází např. v judikatuře a literatuře k ust. § 469 OZ 1964, jež dovozovaly nutnost úmyslu jednající osoby a které jsou dle jeho soudu aplikovatelné i na aktuální úpravu.¹⁰⁸

Na požadavku existence úmyslu jednající osoby ve vztahu k zavrženíhodnému činu proti poslední vůli zůstavitele se shodne i Fiala.¹⁰⁹ Lze se tedy domnívat, že zákonodárce

---

¹⁰⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. června 2016, sp. zn. 21 Cdo 3074/2015.

¹⁰⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. října 2018, sp. zn. 21 Cdo 754/2018: „*Dále je dovozováno, že jestliže k chování potencionálního dědice došlo ještě za účinnosti obč. zák., posuzování jeho činů nyní podle ustanovení § 1481 o.z. by znamenalo pravou zpětnou účinnost nového právního předpisu – dědická nezpůsobilost podle nového právního předpisu by byla dovozována z činu, který v době, kdy k němu došlo, dědickou nezpůsobilost nezaložil. Uvedené v projednávané věci znamená, že se soudy při posuzování činů J. K., ke kterým došlo před 1.1.2014, neměly zabývat otázkou, zda se jednalo o činy povahy úmyslného trestného činu, neboť bylo třeba posoudit, zda těmito činy došlo ke spáchání úmyslného trestného činu (bez ohledu na to, zda byl za čin odsouzen či nikoliv).*“

¹⁰⁷ PALÁSEK, Milan. Vybrané aspekty dědické (ne)způsobilosti ve vztahu k nezletilému dítěti. *Právní rozhledy* [online databáze], 2019, č. 12 [cit. 24. května 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

¹⁰⁸ Např. FIALA, Roman, MIKEŠ, Jiří. In: ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Svazek I (§ 1 až 654). Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 1412. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. září 2016, sp. zn. 21 Cdo 5543/2015.

¹⁰⁹ „*Zavrženíhodný čin proti poslední vůli zůstavitele bude vždy spočívat v jednání záměrném, z čehož je třeba dovodit, že dědickou nezpůsobilost bude způsobovat jen jednání úmyslné, které lze vzhledem k motivaci, formě, intenzitě či účinku považovat za „zavrženíhodné“.* FIALA, Roman a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo*

pravděpodobně nechtěl „trestat“ nezletilé, kteří nejsou dostatečně duševně vyspělí, za nedbalostní činy proti poslední vůli zůstavitele.¹¹⁰ Navíc si lze jen těžko představit situaci, kdy dojde k zavrženíhodnému jednání z nedbalosti.¹¹¹

5.2 Vydědění

Vydědění je dalším z případů, kdy nastává vyloučení či omezení dědického práva. Podle ust. § 1646 odst. 1 OZ lze vydědit nepominutelného dědice, který:

- a) zůstaviteli neposkytl potřebnou pomoc v nouzi,
- b) o zůstavitele neprojevuje opravdový zájem, jaký by projevoval měl,
- c) byl odsouzen pro trestný čin spáchaný za okolností svědčících o jeho zvrhlé povaze, nebo
- d) vede trvale nezřízený život.

Dalším důvodem pro vydědění je pak dle ust. § 1647 OZ zadlužení nepominutelného dědice či jeho marnotratné počínání do takové míry, že existuje obava, aby se pro jeho potomky zachoval povinný díl. V tomto případě lze vydědění provést pouze tak, že zůstavitel tento povinný díl zůstává dětem nepominutelného dědice a není-li jich, pak jejich potomkům.

Vyděděním nezletilého potomka se zabýval Krajský soud v Brně, který rozhodnutím ze dne 13. listopadu 1998, sp. zn. 18 Co 310/98, mimo jiné judikoval, že vydědění nezletilého potomka není zákonem nikterak vyloučeno a při posuzování důvodnosti vydědění nezletilého potomka je nutné v každém jednotlivém případě zkoumat, jestli s ohledem na věk vyděděného, jeho rozumovou a volní vyspělost bylo možné od něho požadovat chování vylučující vydědění.

Ačkoliv toto rozhodnutí bylo Krajským soudem v Brně vydáno za předchozí právní úpravy, jistě jej lze aplikovat i na tu dnešní.¹¹² Se závěry soudu je možné se plně ztotožnit.

(§ 1475–1720). *Komentář*. 2. vydání [online databáze]. Praha: C. H. Beck, § 1481 [cit. 22. května 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

¹¹⁰ Výklad ve prospěch trestní odpovědnosti těchto osob by s největší pravděpodobností neobstál ani s ohledem na čl. 32 LZPS.

¹¹¹ To však neznamená, že ve výjimečném případě k tomu nemůže dojít. Palásek zmiňuje případ s nezletilým dítětem blízkému věku zletilosti, které namísto toho, aby vyhověl přání umírajícího zůstavitele k zajištění notáře za účelem poručení poslední vůle, záležitost odloží na následující den a půjde se radši bavit s přáteli, přičemž zůstavitel ještě téhož dne zemře. V takovém případě totiž dojde dle Paláska k hrubé nedbalosti dítěte, která je dle rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 17. prosince 2014, sp. zn. 23 Cdo 2702/2012, rovnocenná úmyslnému jednání. V tomto případě nicméně mám pochybnosti o tom, že by nezletilec naplnil znaky zavrženíhodnosti. Zavrženíhodné nebude jednání nezletilého v případě, kdy z důvodu své nepozornosti nesprávně vyhodnotil situaci a nepovažoval ji za takto závažnou. V opačném případě by nezletilý zcela jistě naplnil znaky zavrženíhodného jednání, avšak jednalo by se spíše o jednání s nepřímým úmyslem než z hrubé nedbalosti.

¹¹² SVOBODA, Jiří. In: FIALA, Roman a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář*. 2. vydání [online databáze]. Praha: C. H. Beck, § 1647 [cit. 22. května 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

Lze mít za to, že v případě nezletilého nelze k vydědění přistupovat pouze formalisticky v tom smyslu, že stačí, aby byl naplněn některý z důvodů pro vydědění stanovený zákonem. Vždy je třeba vycházet z čl. 32 LZPS, a tedy mít na mysli, že dítě (nezletilý) je pod zvláštní ochranou, jelikož je z důvodů své rozumové a volní nevyspělosti fakticky znevýhodněn oproti jiným osobám. Závěr soudu, že se musí přihlídnout k tomu, zdali od nezletilého bylo možné požadovat chování vylučující vydědění, je nutné považovat za zcela správný.

6 Nezletilý účastník dědického řízení

Další oblastí, ve které má nezletilý zvláštní postavení, je dědické řízení. Ust. § 110 ZŘS určuje, že účastníkem řízení o pozůstalosti „*jsou ti, o nichž lze mít důvodně za to, že jsou zůstavitelovými dědici.*“ Nezletilý sice obecně má způsobilost být účastníkem řízení,¹¹³ avšak v zásadě vzhledem k jeho věku nebude v řízení způsobilý samostatně jednat a činit procesní úkony.¹¹⁴

Za nezletilého pak v řízení bude zpravidla jednat jeho rodič jako zákonný zástupce.¹¹⁵ Dalšími možnými zástupci nezletilého v řízení mohou být např. osoby, kterým byl nezletilec svěřen do péče (pokud rozsah daný rozhodnutím soudu toto umožní),¹¹⁶ nebo opatrovník.¹¹⁷ Všichni výše uvedení však musí vždy postupovat v souladu se zájmy nezletilého a mají povinnost nezletilému poskytovat veškeré potřebné informace o řízení a dále informace o možných důsledcích vyhovění názoru nezletilého i důsledcích soudního rozhodnutí.¹¹⁸ Podle nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3304/13 ze dne 19. 2. 2014 je přitom vždy nutné umožnit samotnému nezletilému účast při jednání a vyjádření svého názoru. OZ pak v ust. § 867 odst. 2 stanoví vyvratitelnou domněnku, dle které je dítě starší dvanácti let schopno informaci přijmout, vytvořit si vlastní názor a tento sdělit. Jak nicméně upozorňuje Nová, toto ustanovení nelze vykládat tak, že by soud (resp. notář jako soudní komisař) neměl komunikovat s mladšími dětmi.¹¹⁹ V každém jednotlivém pozůstalostním řízení, jehož účastníkem je nezletilý,

---

¹¹³ Srov. § 19 OSŘ.

¹¹⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 4. prosince 2014, sp. zn. I. ÚS 1041/14: „*V případě nezletilých by proto pravidlem měl být závěr, že tito nemají plnou procesní způsobilost ve smyslu § 20 odst. 1 OSŘ; opačný závěr lze přijmout pouze v konkrétních výjimečných situacích a vždy je nutno jej řádně odůvodnit. Zohlednit je přitom třeba zejména individuální rozumovou a volní vyspělost konkrétního dítěte. Tento závěr je i v souladu s čl. 3 ÚPrDtr, dle kterého nejlepší zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí a dle něhož se státy zavazují zajistit dítěti takovou ochranu a péči, jaká je nezbytná pro jeho blaho. Situace, kdy by dítě bylo s odkazem na § 20 OSŘ považováno za plnoprávního účastníka řízení, by vedla k odepření jakékoli zvláštní ochrany.*“

¹¹⁵ Srov. ust. § 892 OZ, ust. § 22 a ust. § 23 OSŘ.

¹¹⁶ SMOLÍK, Petr. In: SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 3. vydání (1. aktualizace) [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2022, § 22 [cit. 1. června 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

¹¹⁷ Ust. § 118 ZŘS: „*Zjistí-li soud, že dědic, který nemůže samostatně jednat před soudem, nemá zákonného zástupce nebo opatrovníka, jmenuje mu pro řízení o pozůstalosti usnesením opatrovníka, nebylo-li dosud přijato v příslušném řízení ve věcech opatrovnictví člověka nebo opatrovnictví právnické osoby odpovídající opatření.*“

¹¹⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 8. října 2018, sp. zn. II. ÚS 725/2018: „*Právo dítěte být slyšeno v řízení, které se jej týká, se neomezuje pouze na zjištění názoru dítěte na projednávanou záležitost, ale zahrnuje také další komunikaci s dítětem a informování jej o řízení, včetně toho, jak nakonec bylo rozhodnuto a jak byl zohledněn jeho zjištěný názor (vyjádřilo-li jej dítě), přičemž za dodržení tohoto práva odpovídá soud.*“

¹¹⁹ NOVÁ, Hana. In: PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání (2. aktualizace) [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2023, § 867 [cit. 1. června 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

by tak měl notář posoudit, zdali je nezletilý s ohledem na jeho rozumovou vyspělost schopen projevit vlastní názor na věc.

Zvláštní úprava pak platí pro doručování soudních písemností. Občanský soudní řád v ust. § 50b odst. 1 sice stanoví, že je-li účastník zastoupen, doručuje se pouze zástupci, avšak v odst. 4 písm. b) stejného ustanovení je jedna z výjimek tohoto pravidla pro nezletilého účastníka, který dovršil věku 15 let. V tomto případě totiž musí být soudní písemnosti doručovány jak zástupci, tak nezletilému účastníku.¹²⁰ Okamžik doručení nezletilému nicméně nemá žádný vliv na běh lhůt v řízení. Doručování nezletilému má tak pouze informativní charakter a vyjadřuje participaci dítěte na řízení.¹²¹

V případě, kdy hrozí střet zájmů mezi zastoupeným nezletilým a jeho zástupcem, musí soudní komisař postupovat dle ust. § 119 ZŘS a jmenovat nezletilému zvláštního opatrovníka pro pozůstalostní řízení. Podle Talandy a Plašila se nevyžaduje vznik sporu v rámci dědického řízení. Pro jmenování opatrovníka tak postačuje pouhá hrozba střetu zájmů a soudní komisař jmenuje opatrovníka např. v případě, kdy nezletilý a jeho rodič mají dědit vedle sebe.¹²²

Tomuto názoru oponuje Pirk, když uvádí, že „*Střet zájmů musí být spolehlivě prokázán, nemůže jít jen o hypotetickou možnost.*“¹²³ Tato konstrukce nicméně neobstojí. Dle zákonného znění postačuje hrozba, stejně tak o tom hovoří důvodová zpráva k ZŘS, která uvádí, že „*zákonný zástupce nebo opatrovník nemůže zastupovat pro nebezpečí střetu zájmů.*“ Občanský zákoník navíc v ust. § 460, § 892 odst. 3 a § 943, která řeší střet zájmů mezi zastoupeným a jeho zástupcem, vždy uvádí, že postačuje hrozba střetu.

---

¹²⁰ Tato povinnost platí od 1. 7. 2021, kdy nabyla účinnosti novela OSŘ (zák č. 192/2021 Sb.) Ze stanoviska občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 9. března 2022, sp. zn. Cpjn 201/2021 se podává, že „*nelze s ohledem na výslovné znění ustanovení § 50b odst. 4 písm. b) o. s. ř. ve znění účinném od 1. 7. 2021 dovodit, že se vztahuje jen na řízení podle občanského soudního řádu, kde účastníkem je nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti. Zákonem č. 192/2021 Sb. byl totiž novelizován i zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ale pouze vložением nového ustanovení § 22a, aniž by současně zákonodárce promítl záměr vyloučit dopad novelizovaného ustanovení občanského soudního řádu i pro řízení podle zákona o zvláštních řízeních soudních. Za užití ustanovení § 1 odst. 2 z. ř. s. se tak uplatní princip obecné subsidiarity, kdy na věci, které nejsou v zákonu o zvláštních řízeních soudních vůbec upraveny, se použije beze zbytku dosavadní úprava občanského soudního řádu.*“

¹²¹ Stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 9. března 2022, sp. zn. Cpjn 201/2021.

¹²² TALANDA, Adam, PLAŠIL, Filip. Nezletilí a řízení o pozůstalosti. *Ad Notam*, 2022, č. 4, s. 16.

¹²³ SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 2. vydání [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2020, § 120 [cit. 26. května 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

To, že postačuje hrozba střetu zájmů a není třeba, aby střet skutečně vznikl, ostatně potvrzuje i soudní judikatura.¹²⁴ Pro kontext je ale dobré dodat, že OZ 1964 ve svém textu výslovně požadoval vznik střetu zájmů, a nikoliv pouze jeho hrozbu.¹²⁵ I tak nicméně existuje dobová judikatura Nejvyššího soudu, která dovozovala, že v případě zastupování nezletilého postačuje i pouhá možnost vzniku takového střetu.¹²⁶ Lze tedy souhlasit s názorem Talandy a Plašila, že pro jmenování kolizního opatrovníka vždy postačí možnost vzniku střetu zájmů mezi nezletilým a jeho zástupcem.¹²⁷

Pokud v řízení nastal střet zájmů mezi zastoupeným a jeho zástupcem, pak dle rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. 8. 2008, sp. zn. 21 Cdo 2439/2007, dochází k vyloučení zástupce ze zákona. Soudní komisař by měl přestat komunikovat s takovým zástupcem, a to bez nutnosti vydání jakéhokoli rozhodnutí. Střet zájmů má také zpětné účinky, neboť dle citovaného rozhodnutí jsou veškeré procesní úkony, které učinil zástupce za zastoupeného, od počátku neúčinné a soud k nim nesmí přihlížet.

Dle § 29 odst. 4 OSŘ je notář povinen vybrat procesního opatrovníka z osob blízkých nezletilému, případně jinou vhodnou osobu. Tyto osoby jsou nicméně oprávněny jmenování opatrovníkem odmítnout. Toto oprávnění však nepřísluší advokátovi, který bude jmenován notářem v případě, kdy nelze jmenovat nikoho jiného. Opatrovníkem může být výjimečně jmenována i obec, ve které má nezletilec bydliště. Při jmenování opatrovníka notář musí brát zřetel na to, aby nejmenoval osobu, jejíž zájmy opět budou v rozporu se zájmy zastoupeného (§ 32 odst. 2 OSŘ). Podle Talandy s Plašilem je přitom vhodné, aby každý nezletilý dědic měl jiného zvláštního opatrovníka, i když dodávají, že v praxi bývá obtížné toto naplnit, neboť je málo osob ochotných vykonávat funkci procesního opatrovníka.¹²⁸

Zástupce nezletilého může činit v řízení o pozůstalosti řadu procesních úkonů a právních jednání. Obecně procesní úkony zástupce nezletilého nepodléhají schválení opatrovníckým

---

¹²⁴ Např. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. listopadu 2016, sp. zn. 21 Cdo 2473/2016 nebo Usnesení Ústavního soudu ze dne 14. listopadu 2017, sp. zn. II. ÚS 3166/17.

¹²⁵ § 30 OZ 1964: „Dojde-li ke střetnutí zájmů zákonného zástupce se zájmy zastoupeného nebo ke střetnutí zájmů těch, kteří jsou zastoupeni tímž zákonným zástupcem, ustanoví soud zvláštního zástupce.“

¹²⁶ Např. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. října 2003, sp. zn. 21 Cdo 890/2003.

¹²⁷ Obdobně PTÁČEK, Lubomír. In: MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník – velký komentář*. Svazek III. § 419–654. Praha: Leges, 2014, s. 119: „Z hlediska závěru o rozporu zájmů tedy stačí jen pravděpodobnost kolize zájmů, která je dána vždy, uplatňuje-li zástupce a zastoupený v soudním řízení nároky, jejichž základ, popř. výše jsou vzájemně podmíněny,“ nebo MALÁ, Jana. In: MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník – velký komentář*. Svazek IV/2. § 794–975. Praha: Leges, 2016, s. 1530: „Další zákonnou limitací rodiče při zastupování dítěte je střet zájmů, přičemž postačuje pravděpodobnost takového střetu.“

¹²⁸ TALANDA, Adam, PLAŠIL, Filip. *Nezletilí a řízení o pozůstalosti*. *Ad Notam*, 2022, č. 4, s. 17.

soudem (jako příklad Talanda s Plašilem uvádí námitky věcné a místní nepříslušnosti soudu, námitky podjatosti notáře, námitky pravosti či platnosti pořízení pro případ smrti, námitky k soupisu pozůstalosti apod.). Schválení opatrovnického soudu naopak bude vyžadovat např. procesní úkon podání žaloby za nezletilého, která může být podána i v souvislosti s řízením o pozůstalosti, kdy nastane spor o dědické právo.¹²⁹ Právní jednání učiněná v souvislosti s řízením o pozůstalosti, která vyžadují schválení opatrovnického soudu dle ust. § 898 OZ, se věnuje následující kapitola.

---

¹²⁹ TALANDA, Adam, PLAŠIL, Filip. Nezletilí a řízení o pozůstalosti. *Ad Notam*, 2022, č. 4, s. 17.

7 Nutnost schválení právního jednání soudem

Ust. § 898 OZ upravuje situace, kdy je třeba schválení právního jednání týkajícího se jmění nezletilého. Toto ustanovení bylo v roce 2021 zákonem č. 192/2021 Sb. zásadně novelizováno, přičemž dle důvodové zprávy k zákonu „*Navrhované změny racionalizují stávající § 898 občanského zákoníku, který byl doktrinálně opakovaně kritizován. (...) opatření by měla přispět k větší právní jistotě rodičů dítěte i osob s nimi kontrahujících a umožnit přistupovat ke správě jmění dítěte s větší flexibilitou. To vše při zachování náležitého standardu ochrany nezletilého.*“

Oproti předchozí koncepci, dle které se obecné pravidlo obsažené v ust. § 898 odst. 1 OZ pojilo s druhým odstavcem stejného ustanovení,¹³⁰ se nově v ust. § 898 odst. 2 OZ nachází taxativní výčet právních jednání, která budou za každých okolností vyžadovat schválení soudu, i když nenaplnují znaky jednání dle § 898 odst. 1 OZ. § 898 odst. 2 písm. c) OZ je přitom z hlediska dědického práva nejpodstatnější, neboť stanoví, že se vyžaduje souhlas soudu k uzavření dohody dědiců o výši dědických podílů nebo rozdělení pozůstalosti, odmítnutí dědictví či odmítnutí odkazu. Soudní aprobace se tak nově vyžaduje u těchto právních jednání nezletilého vždy bez ohledu na hodnotu majetku tvořící pozůstalost.

Dle důvodové zprávy k novele OZ je nové znění § 898 odst. 2 písm. c) OZ reakcí na soudní praxi, kdy se doposud často rozhodovalo i v případech, které to objektivně nevyžadovaly. Šlo například o případ přijetí dědictví či odkazu, kdy podle důvodové zprávy nehrozí nic závažného, neboť je osoba bez plné svéprávnosti chráněna soupisem pozůstalosti a s tím spojenou odpovědností za dluhy zůstavitele pouze do výše ceny nabytého dědictví.

OZ aktuálně chrání nezletilého před neuváženým zástupcovým odmítnutím dědictví či odkazu a dále před zástupcem uzavřenou nevýhodnou dohodou o rozdělení pozůstalosti či o výši dědických podílů. Talanda a Plašil taktéž uvádí, že dle smyslu a účelu úpravy lze analogicky vyžadovat soudní schválení v případě uzavření dohody o vypořádání společného jmění manželů v rámci řízení o pozůstalosti, kterou uzavírá pozůstalý manžel a dědic, resp. dědicové. Tato dohoda je dle jejich názoru zásadní pro rozsah a obsah pozůstalosti, jelikož pozůstalost tvoří odpovídající část vypořádaného společného jmění manželů.¹³¹

¹³⁰ Předchozí úprava stanovila, že dle § 898 odst. 1 OZ k právnímu jednání, které se týká existujícího i budoucího jmění dítěte nebo jednotlivé součásti tohoto jmění, potřebují rodiče souhlas soudu, ledaže se jedná o běžné záležitosti, nebo o záležitosti sice výjimečné, ale týkající se zanedbatelné majetkové hodnoty. § 898 odst. 2 OZ pak demonstrativně vymezoval jednotlivé okruhy takovýchto jednání.

¹³¹ TALANDA, Adam, PLAŠIL, Filip. Nezletilí a řízení o pozůstalosti. *Ad Notam*, 2022, č. 4, s. 17.

Novelizované znění ust. § 898 OZ ovšem nijak nebrání tomu, aby nastala situace, která bude vyžadovat schválení soudem při neodmítnutí (tj. de facto přijetí) dědictví. Taková situace může nastat v případech predikovaných odst. 1 či odst. 2 písm. a) uvedeného ustanovení. § 898 odst. 1 OZ je zcela samostatné obecné pravidlo,¹³² dle kterého je třeba schválit právní jednání za nezletilého, pokud se nejedná o běžné záležitosti,¹³³ resp. se jedná o záležitosti sice výjimečné, avšak týkající se zanedbatelné majetkové hodnoty.¹³⁴ Podle § 898 odst. 2 OZ je třeba schválení soudem tehdy, pokud nezletilý dědictvím nabývá nemovitost či spoluvlastnický podíl k ní.

Soud při schvalování právního jednání nezletilého vždy hledí na zájem dítěte.¹³⁵ Podle judikatury Nejvyššího soudu k OZ 1964 je třeba hledět na dopady právního jednání komplexně, a nikoliv pouze z pohledu toho, zda nezletilý nabude vlastnická práva.¹³⁶ Talanda s Plašilem uvádí příklad, kdy věc zatížená zástavním právem nemusí být pro nezletilého prospěšná, stejně tak může nastat situace, kdy zůstavitel nezletilému uloží příkaz. Tyto okolnosti je třeba brát v potaz, jelikož mohou v konečném důsledku znamenat pro nezletilého zhoršení jeho postavení přijetím dědictví, neboť s nabytými věcmi se může pojit i několik nových povinností, které by nezletilého neúměrně zatěžovaly.¹³⁷

Schválení právního jednání nezletilého může navrhnout jeho zástupce (zákonný zástupce, opatrovník). Samotné řízení nicméně nespadá pod ta, která lze zahájit pouze na návrh těchto osob, a tak dle ust. § 13 ZŘS může být řízení zahájeno i bez návrhu.¹³⁸

---

¹³² DZ: „Změnou v návěti odstavce 2 se obecné pravidlo odstavce 1 osamostatňuje a umožňuje tak soudům volnější posouzení přípustnosti napadaných právních jednání vzhledem k okolnostem konkrétního případu, zejména vzhledem k majetkovým poměrům rodičů a dítěte. Lze se však domnívat, že i přes uvedené subjektivní pojetí budou jako obecně nepřípustná posouzena i další právní jednání neuvedená v taxativním výčtu odstavce 2.“

¹³³ K běžné záležitosti např. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. ledna 2012, sp. zn. 28 Cdo 4740/2010: „Jde-li o běžnou či neběžnou majetkovou záležitost při správě majetku, je třeba hodnotit vždy na základě jednotlivých okolností a celkové povahy každého konkrétního případu. V právní teorii a soudní praxi jsou takto za neběžné majetkové záležitosti, které schválení soudu vyžadují, pokládány například nabytí či převod motorového vozidla (nikoliv však jednostopého), nabytí či převod nemovité věci, resp. podílu k ní, pro zastoupeného či zastoupeným, odmítnutí dědictví, uzavření dědické dohody, nakládání se stavebním spořením, prodej akcií atp. Jako řádní hospodáři rodiče rozhodně nepostupují tehdy, nechají-li své děti vstoupit do dospělosti s dluhy (čl. 32).“

¹³⁴ Talanda a Plašil jako příklady uvádí situace, kdy nezletilý nabývá dědictví významně zatížené dluhy, i když nepředlužené nebo dědictví tvořené majetkem, jenž vyžaduje významné investice či majetkem, jehož správa je obtížná.

¹³⁵ Čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte: „Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány.“

¹³⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 15. dubna 1966, sp. zn. 4 Cz 24/66 (Rc 59/1966).

¹³⁷ TALANDA, Adam, PLAŠIL, Filip. Nezletilí a řízení o pozůstalosti. *Ad Notam*, 2022, č. 4, s. 19.

¹³⁸ Zpravidla se tak děje z podnětu notáře, který jako soudní komisař vede dané pozůstalostní řízení.

Účinky případného neschválení neodmítnutí (tzn. přijetí) dědictví opatrovnickým soudem jsou předmětem odborné diskuse. V praxi panuje např. i názor, že absentují právní účinky neschválení opatrovnickým soudem, jelikož v meziobdobí uplyne lhůta jednoho měsíce pro odmítnutí dědictví dle ust. § 1487 OZ. Podle Muzikáře a Svobody *„je nutno respektovat skutečnost, že uplynutím lhůty k odmítnutí dědictví zaniká právo dědictví odmítnout (§ 1487 odst. 2 OZ). (...) lze uzavřít, že rozhodování opatrovnického soudu je v takovýchto případech zcela zbytečné, neboť po uplynutí lhůty k odmítnutí dědictví dojde k přijetí dědictví buď tím, že opatrovnický soud přijetí dědictví schválí, nebo tím, že ho neschválí, nicméně k „přijetí“ dědictví stejně již došlo uplynutím lhůty k odmítnutí dědictví. Obdobné závěry lze učinit i pro případ, kdy se osoba zastupující nezletilého ve lhůtě nevyjádří.“*¹³⁹

Tento názor nicméně odmítá Talanda s Plašilem, kteří k tomu uvádí, že účinky schválení neodmítnutí dědictví soudem se vztahují ke dni, kdy došlo k prohlášení zástupce nezletilého dítěte, a nikoliv tedy až ke dni rozhodnutí soudu o schválení či neschválení právního jednání nezletilého. Dále uvádí, že *„Souhlas opatrovnického soudu by zde měl představovat podmínku, na které závisí platnost právního jednání učiněného za nezletilého, proto při chybějícím souhlasu soudu by nemělo jít o právní jednání platné, a to i v případě neodmítnutí dědictví učiněného omisivně.“*¹⁴⁰

Plašil a Talanda svůj názor opírají zejména o čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte¹⁴¹ a argumentují tím, že je nutné trvat na efektivnosti ochrany poskytované nezletilcům opatrovnickým soudem. Z tohoto důvodu dle jejich názoru není obhajitelné, aby neschválení právního jednání za nezletilého nevyvolávalo žádné právní účinky. Názorům Plašila a Talandy lze dát za pravdu, neboť by bylo zcela iracionální, aby zákonodárce zamýšlel existenci institutu, který není způsobilý vyvolat právní účinky. Smysl a účel ust. § 898 OZ směřuje právě k ochraně nezletilého, a tak v případě aplikace závěrů Muzikáře a Svobody se toto ustanovení stává v řadě případů nadbytečným. Výklad Muzikáře a Svobody rovněž odporuje závazkům České republiky vycházejícím z čl. 3 odst. 2 Úmluvy o právech dítěte.¹⁴²

---

¹³⁹ MUZIKÁŘ, Martin, SVOBODA, Jiří. Udělování souhlasu s právním jednáním za nezletilého v řízení o pozůstalosti. *Ad Notam*, 2015, č. 3, s. 11.

¹⁴⁰ TALANDA, Adam, PLAŠIL, Filip. Nezletilí a řízení o pozůstalosti. *Ad Notam*, 2022, č. 4, s. 19-20.

¹⁴¹ „Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány.“

¹⁴² „Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují zajistit dítěti takovou ochranu a péči, jaká je nezbytná pro jeho blaho, přičemž berou ohled na práva a povinnosti jeho rodičů, zákonných zástupců nebo jiných jednotlivců právně za něho odpovědných, a činí pro to všechna potřebná zákonodárná a správní opatření.“

Talanda s Plašilem taktéž nastiňují tři možná řešení aplikace ust. § 898 OZ při zamýšleném odmítnutí dědictví zástupcem nezletilého, aby nedocházelo k automatickému přijetí dědictví a zajistila se tak ochrana nezletilého:

- 1) přivolení k zamýšlenému odmítnutí dědictví za nezletilého předem, kdy by notář nejprve v protokolu zaznamenal stanovisko zástupce nezletilého k odmítnutí či neodmítnutí dědictví, přičemž následně by byl podán ze strany notáře podnět k zahájení řízení o schválení právního jednání nezletilého (resp. by mohl návrh podat zástupce nezletilce);
- 2) při neschválení neodmítnutí dědictví za nezletilého toto rozhodnutí vykládat tak, že dochází k odmítnutí dědictví; a
- 3) využít ust. § 1487 odst. 1 OZ, dle kterého může notář prodloužit v řízení o pozůstalosti lhůtu, jsou-li pro to důležité důvody (zástupce nezletilého by takto měl možnost se znovu vyjádřit k otázce odmítnutí či neodmítnutí dědictví na základě závěrů opatrovnického soudu).¹⁴³

Jako nejvhodnější řešení se nabízí postup podle bodu 2), kdy už tak přetížený notář nemusí činit zbytečný procesní úkon prodloužení lhůty podle § 1487 odst. 1, který by akorát vedl k většímu zatěžování notářů. Postup podle bodu 1) by rovněž přinesl stejný důsledek a s tím spojené protahování pozůstalostního řízení.

Zajímavá otázka z hlediska procesu schvalování právního jednání nezletilého opatrovnickým soudem vyvstává v případě, kdy osoba nezletilá v průběhu řízení o schválení právního jednání nabude plné svéprávnosti. Plašil a Talanda soudí, že lze mít výhrady k tomu, aby soudy automaticky řízení o schválení právního jednání za nezletilého zastavovaly v takovém momentě z důvodu odpadnutí předmětu řízení.¹⁴⁴ Konkrétně pak uvádí, že *„Lze sice souhlasit s tím, že nabytím zletilosti může dítě samo schválit či neschválit právní jednání, která za něj byla učiněna, nicméně dokud opatrovnický soud názor dítěte nezjistil, je třeba zastavení řízení považovat za předčasné. Smyslem úpravy je ochrana nezletilého jako zranitelného a nezkušeného člověka před právními jednáními, která by ho poškozovala. Vhodným postupem se proto jeví, aby již zletilé dítě svůj názor na učiněná právní jednání projevilo, ať už vůči notáři, nebo vůči opatrovnickému soudu. Řízení o schválení právního*

---

¹⁴³ TALANDA, Adam, PLAŠIL, Filip. Nezletilí a řízení o pozůstalosti. *Ad Notam*, 2022, č. 4, s. 20.

¹⁴⁴ Shodně se k této problematice vyjádřil Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 24. listopadu 2011, sp. zn. 21 Cdo 1433/2011.

*jednání by pak mělo být zastaveno až poté, co dítě po řádném poučení o následcích takového rozhodnutí učiněná právní jednání schválí nebo neschválí.*¹⁴⁵

V případě, kdy v řízení není možné zjistit názor osoby, která nabyla plnou svéprávnost, z důvodu nemožnosti ji kontaktovat či její pasivity, měl by podle Plašila a Talandy rozhodnout sám opatrovnický soud. Plašil s Talandou argumentují zajištěním efektivní ochrany práv osoby, která učinila právní jednání jako nezletilá, a stejně tak případnou právní nejistotou při zastavení řízení ohledně již učiněných právních jednání.¹⁴⁶

Nejvyšší soud se k této problematice vyjádřil v rozhodnutí sp. zn. 21 Cdo 1433/2011 takto: *„Následné schválení již učiněného úkonu za nezletilého (a s tím spojené dovršení jeho perfekce) není omezeno žádnou lhůtou; dovrší-li však dítě zletilosti (a má proto nadále plnou způsobilost k právním úkonům), závisí již jen na jeho rozhodnutí, zda schválí (učiní perfektním) právní úkon učiněný v době jeho nezletilosti, jenž (jinak) podléhá schválení soudu. Smyslem schvalování právního úkonu za nezletilého jako podmínky jeho perfekce podle ustanovení § 28 občanského zákoníku a § 179 o. s. ř. je chránit zájmy nezletilého, který-s ohledem na svou omezenou způsobilost k právním úkonům-není sám schopen projevit právně relevantním způsobem svou vůli. Pro takovou ochranu ovšem není důvodu v případě, že fyzická osoba již takové schopnosti nabyla (získala způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu) a může sama plnohodnotně právně jednat.“*

Lze jistě souhlasit s Plašilem i názorem Nejvyššího soudu v tom, že by v případě schvalování jednání nezletilého, který od učinění právního jednání do doby rozhodnutí soudu dovršil zletilosti a nabyl tak plnou svéprávnost, bylo vhodné vyčkat na jeho stanovisko k věci. Pokud by nicméně vyjádření nebylo dáno, a to z jakéhokoliv důvodu, mám za to, že s ohledem na časový okamžik, kdy bylo právní jednání učiněno, je žádoucí v řízení pokračovat a o věci rozhodnout tak, jako by osoba doposud plné svéprávnosti nenabyla.

V rámci této kapitoly je taktéž vhodné zmínit rozšíření § 898 OZ o nové ustanovení, které v odst. 3 uvádí, že soud může zúžit okruh právních jednání, které podléhají souhlasu soudu, je-li to v zájmu dítěte. Toto doplnění lze shledat jako velice vhodné, jelikož, jak demonstrativně uvádí důvodová zpráva k novele OZ *„Může se kupříkladu jednat o případy, kdy dítě disponuje rozsáhlým majetkem, jehož struktura může častěji podléhat změnám, aniž by zde však existovalo*

---

¹⁴⁵ TALANDA, Adam, PLAŠIL, Filip. Nezletilá a řízení o pozůstalosti. *Ad Notam*, 2022, č. 4, s. 21.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 20.

konkrétní riziko jeho znehodnocení (respektive je postaveno najisto, že rodiče dítěte skýtají záruku jeho řádné správy).“

Konečně zásadní změna nastala z hlediska sankce za porušení zákonem vyžadovaného souhlasu opatrovnického soudu. Nově u takového právního jednání nedochází ke zdánlivosti. § 894 odst. 4 soudu pouze umožňuje prohlásit toto právní jednání za neplatné, a to pouze za předpokladu, že způsobuje dítěti újmu. Dosavadní řešení mohlo vést i ke zhoršení postavení nezletilého, jelikož se automaticky každé jeho právní jednání, ke kterému nebyl opatřen souhlas soudu, stalo nicotným, i když právní jednání nemuselo nezletilému způsobovat žádnou újmu. Novela tak posiluje právní postavení nezletilého a zanechává možnost, aby bylo právní jednání v jeho neprospěch prohlášeno za neplatné.

Závěr

Jak diplomová práce jistě prokázala, právní postavení nezletilého dědice přináší v praxi hned několik problematických situací. K uplatnění institutů dědického práva dochází ve vztahu k nezletilému dědici v řadě případů za speciálních podmínek, přičemž při hlubším zkoumání těchto podmínek se často ukazuje, že daná oblast vyžaduje důkladný rozbor a hledání smyslu a účelu zákona.

Diplomová práce se snažila komplexně zkoumat postavení nezletilého dědice v rámci dědického práva, a to jak práva hmotného, tak i práva procesního. V rámci hodnocení historického vývoje pozice nezletilého dědice v právním řádu můžeme konstatovat, že po celou dobu docházelo pouze k evolučním změnám, přičemž ani komunistický režim v Československu nijak výrazně postavení nezletilého dědice neměnil.

Práce se zaměřila na nejvíce problematické oblasti ve vztahu k nezletilému dědici. Jednou z těchto oblastí je jistě postavení *nascitura*, jelikož v doktríně nepanuje shoda na okamžiku, od kterého již můžeme o existenci *nascitura* hovořit. Tento moment má zásadní dopad na vznik dědického práva osoby, která se doposud nenarodila. Určení tohoto okamžiku bude problematické zejména při metodách asistované reprodukce spočívajících v oplodnění vajíčka mimo tělo ženy. Nejpraktičtější řešení této situace se jeví takový postup, kdy soudní komisař bude v dědickém řízení jednat s těmi potenciálními dědici, tj. oplodněnými vajíčky, u kterých došlo k jejich zavedení do dělohy ženy před okamžikem smrti zůstavitele.

Dalším institutem způsobujícím komplikace pro praxi je svěřenské nástupnictví, u kterého dochází k jistému rozporu v gramatickém výkladu mezi ust. § 1517 a ust. § 1644 OZ. Tento rozkol by se měl vykládat v souladu s čl. 32 LZPS v tom smyslu, že v případě, kdy zůstavitel svému nezletilému dítěti nařídí svěřenské nástupnictví, zůstane nezletilému právo s majetkem v rozsahu povinného dílu disponovat bez jakýchkoliv omezení a zcela bez souhlasu svěřenského nástupce.

Práce se dále věnovala institutu výhrady soupisu a nepominutelného dědice. Zde je nutno upozornit na tu skutečnost, že zákon obligatorně stanoví provedení soupisu pozůstalosti v tom případě, kdy dědic nenabyl plné svéprávnosti, avšak nárok na vyšší poměr povinného dílu má dědic nezletilý, nikoliv již ne plně svéprávný. Vhodnějším řešením *pro futuro* by jistě bylo sjednotit právní úpravu v tom smyslu, aby rozhodné okamžiky byly vázány na dosažení plné svéprávnosti.

Z hmotného práva se práce zaměřila i na dědickou nezpůsobilost nezletilého a vydědění. Důvody pro dědickou nezpůsobilost i vydědění se pro nezletilého nijak nemění oproti zletilým, nicméně je třeba mít na paměti čl. 32 LZPS a nepřístupovat tak k výkladu a aplikaci těchto institutů formalisticky, jelikož právě nezletilý je pod zvláštní ochranou zákona, a proto je nutné zvažovat, zdali bylo od nezletilého možné očekávat chování, které nebude naplňovat některý z důvodů pro vydědění či dědickou nezpůsobilost.

V neposlední řadě se práce věnovala nezletilému jako účastníku dědického řízení a nutnosti vyslovení souhlasu soudu s právním jednáním nezletilého. Nezletilý účastník dědického řízení bude zpravidla zastoupen svým zákonným zástupcem, avšak je vždy nutné samotnému nezletilci umožnit účast při jednání a vyjádření svého názoru, přičemž od dosažení 15. roku věku nezletilého účastníka musí být soudní písemnosti mimo zástupci doručovány taktéž tomuto nezletilému účastníkovi. Souhlas soudu s právním jednáním nezletilého doznal novelizací poměrně podstatných změn, nicméně i tak nedošlo k vyjasnění několika sporných situací, které vznikají v souvislosti s odmítnutím, resp. přijetím dědictví, a na které není jednotný názor v odborné literatuře.

Na závěr lze konstatovat, že v současnosti právní řád České republiky přistupuje k nezletilému dědici hned na několika místech obezřetněji než k dědici zletilému. Jinak řečeno, v české legislativě se zcela jednoznačně projevuje zvláštní ochrana nezletilých, která je zakotvena v samotném ústavním pořádku České republiky, konkrétně v čl. 32 LZPS, když zákonnou podobu této ochrany najdeme zejména v občanském zákoníku a v zákoně o zvláštních řízeních soudních. Pokud jde o jednotlivé právní instituty, v kterých se nejvíce projevuje toto zvláštní postavení nezletilce ve vztahu k dědickému právu, jedná se především o institut nepominutelného dědice, výhrady soupisu a schválení právního jednání nezletilého soudem. Je nicméně pravdou, že úprava není v určitých aspektech zcela racionální. K absurdním důsledkům v praxi může docházet zejména v případech, kdy jsou v dědickém právu vázány určité právní následky na dosažení věku zletilosti, resp. jeho nedosažení, a v jiných případech jsou právní následky naopak vázány na dosažení plné svéprávnosti. Z tohoto pohledu by bylo určitě vhodné, aby *pro futuro* došlo k revizím občanského zákoníku a sjednocení přístupu k ne plně svéprávným osobám v oblasti dědického práva.

Seznam použitých zdrojů

Právní předpisy

Císařský patent č. 946/1811 ř. z., obecný zákoník občanský, ve znění pozdějších předpisů.

Evropská úmluva o ochraně lidských práv.

Úmluva o právech dítěte.

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 141/1950 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

Monografie a komentáře

BÍLEK, Petr, ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo v předpisech let 1925-2001. Zákony s poznámkami*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, 507 s.

FIALA, Roman a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář*. 2. vydání [online databáze]. Praha: C. H. Beck. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

HOLUB, Robert. *Komentář k občanskému zákoníku — právo dědické*. Praha: Orbis, 1957, 380 s.

HUSSEINI, Faisal a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání, 1. aktualizace [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2021. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

CHALUPA, Ivan a kol. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, 200 s.

KINCL, Jaromír. a kol. *Římské právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, 408 s.

LAVICKÝ, Petr. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 2. vydání [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2022. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník – velký komentář*. Svazek I. § 1–117. Praha: Leges, 2013, 720 s.

MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník – velký komentář*. Svazek III. § 419–654. Praha: Leges, 1264 s.

MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník – velký komentář*. Svazek IV/2. § 794–975. Praha: Leges, 2016, 2064 s.

MIČÁNEK, Jan. *Právní postavení nemanželských dětí v ČSR*. Brno: Společnost pro mezinárodní právní ochranu mládeže v ČSR, 1947, 300 s.

PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání (2. aktualizace) [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2023. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

ROUČEK, František., SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Díl 1, (§§ 1 až 284). Praha: V. Linhart, 1935, 1192 s.

SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 3. vydání (1. aktualizace) [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2022. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 2. vydání [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2020. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

ŠEŠINA, Martin a kol. *Dědické právo. Praktická příručka*. Praha: Leges, 2019, 896 s.

Odborné články

MUZIKÁŘ, Martin, SVOBODA, Jiří. Udělování souhlasu s právním jednáním za nezletilého v řízení o pozůstalosti. *Ad Notam*, 2015, č. 3, s. 7-13.

NÝVLTOVÁ, Markéta. Výhrada soupisu pozůstalosti v praxi. *Ad Notam*, 2018, č. 3, s. 18-20.

NÝVLTOVÁ, Markéta. Opět k výhradě soupisu, aneb další nuance institutu. *Ad Notam*, 2021, č. 1, s. 8-10.

PALÁSEK, Milan. Vybrané aspekty dědické (ne)způsobilosti ve vztahu k nezletilému dítěti. *Právní rozhledy* [online databáze], 2019, č. 12. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

PLAŠIL, Filip. Zkrácení práva na povinný díl. Úvaha nad § 1644 a 1517 OZ. *Ad Notam*, 2020, č. 2, s. 3-8.

TALANDA, Adam, PLAŠIL, Filip. Nezletilí a řízení o pozůstalosti. *Ad Notam*, 2022, č. 4, s. 16-22.

TALANDOVÁ, Iveta. Nepominutelný dědic a jeho právo na povinný díl. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2017, č. 1, s. 63-72.

Judikatura

Nález Ústavního soudu ze dne 4. prosince 2014, sp. zn. I. ÚS 1041/14.

Nález Ústavního soudu ze dne 8. října 2018, sp. zn. II. ÚS 725/2018.

Nález Ústavního soudu ze dne 11. června 2003, sp. zn. Pl. ÚS 11/02 (N 87/30 SbNU 309).

Nález Ústavního soudu ze dne 28. března 2006, sp. zn. Pl. ÚS 42/03 (N 72/40 SbNU 703).

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. října 2003, sp. zn. 21 Cdo 890/2003.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. prosince 2014, sp. zn. 23 Cdo 2702/2012.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. února 1976, sp. zn. 1 Cz 12/76 (Rc 46/1977).

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. ledna 2012, sp. zn. 28 Cdo 4740/2010.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. listopadu 2011, sp. zn. 21 Cdo 1433/2011.

Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 6. července 2005, Stec a ostatní proti Spojenému království, č. 65731/01 a 65900/01.

Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 6. dubna 2000, Thlimmenos proti Řecku, č. 34369/97.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Rakouska ze dne 16. prosince 1996, sp. zn. 1 Ob 2259/96d.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 11. února 1955, sp. zn. Cz 39/55 (Rc 62/1955).

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 15. dubna 1966, sp. zn. 4 Cz 24/66 (Rc 59/1966).

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 21. března 1952, sp. zn. Cz 55/52 (Rc 91/1952).

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. ledna 1970, sp. zn. 4 Cz 71/69 (Rc 67/1970).

Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 27. června 1990, sp. zn. Cpjf 90/89.

Stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 9. března 2022, sp. zn. Cpjn 201/2021.

Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 13. listopadu 1998, sp. zn. 18 Co 310/98.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. listopadu 2016, sp. zn. 21 Cdo 2473/2016.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. října 2018, sp. zn. 21 Cdo 754/2018.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. června 2016, sp. zn. 21 Cdo 3074/2015.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 14. listopadu 2017, sp. zn. II. ÚS 3166/17.

Ostatní

Důvodová zpráva k ústavnímu zákonu č. 23/1991 Sb.

Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb.

Důvodová zpráva k zákonu č. 131/1982 Sb.

Důvodová zpráva k zákonu č. 192/2021 Sb.

Důvodová zpráva k zákonu č. 509/1991 Sb.

Emailová komunikace s Mgr. Jakubem Sosnou (vedoucí oddělení civilního práva hmotného Ministerstva spravedlnosti ČR) ze dne 31. 3. 2023.

Vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937.

Abstrakt a klíčová slova

Abstrakt

Tato diplomová práce věnuje pozornost problematice postavení nezletilého dědice v dědickém právu. Hlavním cílem práce je shrnout problematiku nezletilých dědiců a utvořit ucelený pohled na jejich postavení nejen v dědickém právu hmotném, ale i v samotném dědickém řízení, za současné detailní analýzy specifických právních problémů, které se v praxi mohou u nezletilých dědiců vyskytovat. Práce obsahuje celkově 7 kapitol, v kterých se postupně zaměřuje na základní pojmy dědického práva, historický vývoj právní úpravy dědického práva na území České republiky, jednotlivé hmotněprávní instituty se zvláštním vztahem k nezletilému dědici, procesněprávní postavení nezletilého dědice a úpravu soudního schválení právního jednání za nezletilého. Práce dochází k závěru, že nynější právní úprava přistupuje k nezletilému dědici hned na několika místech obezřetněji než k dědici zletilému, v důsledku čehož tak dochází k naplnění čl. 32 Listiny základních práv a svobod. Ochrana nezletilého dědice se nejvíce projevuje u institutu nepominutelného dědice, výhrady soupisu a schválení právního jednání nezletilého soudem. Právní úprava by nicméně měla být *pro futuro* revidována za účelem sjednocení přístupu k ne plně svéprávným osobám a osobám nezletilým v oblasti dědického práva.

Klíčová slova

Dědické právo, nezletilý dědic, *nasciturus*, nepominutelný dědic, svěřenské nástupnictví, vydědění, dědická nezpůsobilost.

Abstract and key words

Abstract

This thesis focuses on the status of a minor heir in inheritance law. The main objective of the thesis is to summarize the issue of minor heirs and to form a comprehensive view of their position not only in the substantive law of inheritance but also in the inheritance proceedings themselves, while analyzing in detail the specific legal problems that may arise in practice with minor heirs. The thesis contains 7 chapters in total, in which it gradually focuses on the basic concepts of inheritance law, the historical development of the legal regulation of inheritance law in the Czech Republic, individual substantive law institutes with a special relation to the minor heir, the procedural legal position of the minor heir and the regulation of court approval of legal actions on behalf of a minor. The thesis concludes that the current legislation treats the minor heir more cautiously than the adult heir in several places, thus fulfilling Article 32 of the Charter of Fundamental Rights and Freedoms. The protection of the minor heir is most pronounced in the institution of a forced heir, the reservation of the inventory and the approval of the minor's legal action by the court. However, the legislation should be revised pro futuro in order to unify the treatment of persons who are not fully competent and minors in the area of inheritance law.

Key words

Law of succession, minor heir, nasciturus, forced heir, fideicommissary substitution, disinheritance, heir's incapacity.